

**MEMÒRIA CONJUNTA TÈCNICA DE LES
INTERVENCIONS SEGÜENTS:**

- **C/ PUJADES i C/ WELLINGTON**
- **ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA**
- **C/ ALMOGÀVERS i PASSEIG LLUÍS COMPANYS
BARCELONA (Codi 09/02)**

Ariadna TRAVESET i CIVIT
Novembre de 2003

ÍNDEX

- 1. INTRODUCCIÓ**
- 2. MARC GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC**
- 3. ANTECEDENTS HISTÒRICS**
- 4. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS**
- 5. METODOLOGIA DE TREBALL**
- 6. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS**
- 7. CONCLUSIONS**
- 8. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC**
- 9. INVENTARI DELS MATERIALS**
- 10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA**
  - 10.1. Planimetria**
  - 10.2. Fotografies**
  - 10.3. Material ceràmic**
- 11. BIBLIOGRAFIA**

1. INTRODUCCIÓ

El present control arqueològic va tenir lloc arran de les obres de canalització de l'aigua no potable dutes a terme per l'empresa **Hydrowatt** al carrer de Wellington i posteriorment a l'interior del parc de la Ciutadella (**Fig. 1**). Dites obres van comportar l'obertura d'un conjunt de rases d'una profunditat considerable (d'uns 80 cm. de fondària), per tal de col·locar les canonades que havien de fer possible el subministre d'aigua del freàtic a les boques de rec i fonts ornamentals, anul·lant els ramals existents cap als consums d'aigua potable (**Fig. 2**). La **Secció d'Arqueologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona** va creure necessària la supervisió arqueològica de tots aquests treballs , ja que l'existència de l'antiga Ciutadella de Felip Vè, ubicada en el lloc exacte on més tard es va construir el parc que du el mateix nom, feia molt probable la troballa d'alguna estructura arqueològica relacionada amb aquest complex militar del segle XVIII. Per fer aquest seguiment la Direcció General del Patrimoni Cultural va autoritzar el seguiment arqueològic amb els permisos que duïen els següents enunciats: carrer Pujades i carrer de Wellington (del 18 al 31 de desembre del 2001 (emés el 2 de gener del 2002); entorn Parc de la Ciutadella (c/ Pujades, Wellington, Almogàvers, Passeig Picasso, Nàpols i Roger de Flor) de l' 11 de febrer a l' 1 de març del 2002 (emés el 13 de febrer del 2002). Igualment, es va creure necessari el control arqueològic d'una altra obra que realitzà l'empresa **Gecoinsa** al carrer d'Almogàvers (**Fig. 3 i Fig.4**) entre el dies 4 i 11 de febrer del 2002 que havia d'albergar tubs de fibra òptica, ja que es tractava d'una zona on encara podia aparèixer alguna estructura relacionada també amb la Ciutadella del segle XVIII. Per aquest motiu la secció d'Arqueologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona acordà la contractació de l'empresa **ATICS, S.L.**, per dur a terme el control arqueològic de dites obres sota la direcció tècnica d'Ariadna Traveset i Civit. La Direcció General del Patrimoni Cultural va emetre un permís per dita obra amb el nom de carrer Almogàvers i Passeig Lluís Companys (Barcelona, Barcelonés) del 4 a l' 11 de febrer del 2002 (enviat el dia 6 de febrer del 2002. Aquesta intervenció tenia el codi **9/02**.

Dites intervencions es realitzaren de forma intermitent entre els dies 31 d'agost del 2001 i el 9 d'abril del 2002.

2. MARC GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

El Parc de la Ciutadella i el carrer d' Almogàvers es troben ubicats a la part sud-est de l'antic perímetre enmurallat de la Barcelona medieval, a la dreta de l'actual barri de la Ribera, i al nord del barri de la Barceloneta, al límit del districte de Ciutat Vella. Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola (que culmina a 512 m. al cim del Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el llobregat i l'eix dels rius Besòs-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

El Barcelonès comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut per serra de Collserola, o sigui, entre els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs, respectivament, s'encaminen a la mar. Desde el punt de vista de la morfologia, és fàcil identificar, al Barcelonès, dues grans unitats: Collserola i el Pla de Barcelona, que és a on s'ubica la ciutat de Barcelona, i per tant és aquella unitat morfològica que ens interessa.

El Pla de Barcelona és limitat per la Serralada de Collserola, i a migjorn, per la falla que segueix, ran de mar, des de Garraf i el turó de Montjuïc (173 metres) que és el punt més elevat, pels turonets dels Ollers, del Tàber, de les fazies, de la Bota, etc. fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se

sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la ciutat vella i l'eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *tuorns arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar, i on podem ubicar el Parc de la Ciutadella i el carrer de Wellington. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

3. ANTECEDENTS HISTÒRICS

Com ja s'ha apuntat anteriorment, els treballs de canalització d'aigua no potable es realitzaren en una zona de Barcelona on al segle XVIII es construí el complex defensiu de la Ciutadella, després de la victòria de les tropes borbòniques. És per aquest fet que al llarg de totes les obres ha estat necessari un seguiment arqueològic exhaustiu per tal de localitzar algun possible tram de dita fortalesa i poder-ne establir la seva ubicació exacta dins la Barcelona actual.

Per veure el context en què es construeix la Ciutadella cal remuntar-nos a la Guerra de Successió, que té lloc a Catalunya cap el 1714. En aquest any es rendí la plaça de Barcelona davant les tropes de Felip Vè, i aquesta victòria borbònica representà la precipitació d'un procés de militarització i un seguit de contundents conseqüències sobre la estructura urbana de Barcelona, ja que el nou poder volia tenir en el futur la ciutat més ben defensada contra enemics exteriors i al mateix temps, més subjecta a les seves lleis. Així doncs, el reforçament del perímetre emurallat i la implantació de la Ciutadella representen un episodi emblemàtic en el procés de canvi de la ciutat

El transcurs de la guerra confirma plenament l'alt valor estratègic de Barcelona amb relació tant en l'àmbit de defensa com en l'àmbit de control del principat. Si en un primer moment, en el medi cortesà, es planteja l'anorreament de les defenses de la ciutat per evitar nous aixecaments antimonàrquics, aviat s'imposen criteris més pragmàtics. Segons Verboom, els interessos de la monarquia exigeixen que la ciutat, com a "antemural" del llevant peninsular, mantingui les seves defenses, i per assegurar que aquestes no serveixin per una nova rebel·lió, esdevé imprescindible la contrucció d'una Ciutadella, que en aquest cas, serà la peça mestra i emblemàtica d'un dispositiu més ampli que afecta la ciutat i tot l'espai català. Així doncs, els diversos projectes de l'enginyer militar Jorge Próspero de Verboom engloba tot un programa de militarització de Barcelona i manifesten la voluntat d'establir tres punts forts, a més de Montjuïc, que amenacin la ciutat: de major a menor, la Ciutadella, les Drassanes (projecte no realitzat) i el baluard de Tallers. El dispositiu es completa amb les noves casernes militars. En conjunt, el màxim

control s'exerceix sobre els principals eixos i espais lliures que són els més aptes per el moviment de les tropes.

Pel què fa el projecte de la Ciutadella en si, el de Verboom, és molt més ambiciós que no pas el de Lecheraine i va ser concebuda segons el model iniciat per Vauban i imposat a tota Europa. L'estructura del complex es basa en una planta poligonal estrellada amb flancs curvats i 5 baluards (que van ser batejats amb els noms de Rei, Reina Príncep, Don Felipe i Don Fernando). Segons Carreras Candi, el primer i segons baluard miraven cap a l'interior de la ciutat, amb la que s'hi comunicava per una porta principal¹. Tota la Ciutadella estava envoltada per un gran fossar i una esplanada d'uns 120 metres d'amplària que la separava de les cases més pròximes (**Fig. 5**).

La dimensió de la Ciutadella, la perfecció del disseny i la seva localització són el producte d'un aprofitament òptim de l'eficiència com a instrument de defensa i, sobretot, d'amença i control sobre la ciutat(**Fig. 6**). La seva capacitat de foc sobre el barri més dens i popular de la ciutat és un dels arguments esgrimits per justificar la solució definitiva. La Ciutadella, doncs, no és solament una màquina militar i de repressió, té també un caràcter monumental inqüestionable. Recorda i celebra el poder i la magnificència del monarca en una ciutat poc afecta, i d'altra banda era el símbol més tangible de l'ocupació i opressió borbònica.

La Ciutadella s'inicia molt ràpidament: les primeres demolicions es duen a terme l'estiu del 1715, finalitzant-se el 1718 la construcció de muralles i baluards. No fóu fins el 1727 que es completaren els edificis i altres instal·lacions (**Fig.7**).

La construcció d'aquest important complex militar significà l'enderrocament de prop de nou-cents cases de la Ribera, una part molt notable del barri més popular de Barcelona. La ciutat va haver de pagar les obres de la nova fortalesa. De les tres línies amb què Verboom delimitava les tres etapes d'enderrocament ens interessa la tercera, que defineix l'àrea finalment demolida. Es pot arribar a la conclusió que l'àrea afectada dins de les muralles representa el 17 % del total de la ciutat. Així doncs, es pot veure com s'amputa una de les parts més denses de la ciutat i una bona part del centre més valorat, i per tant, les demolicions alteren radicalment els equilibris urbans consolidats i afecten el mateix centre actiu de la vida ciutadana. De tota aquesta destrucció, l'únic que quedà en

---

¹ Carreras Candi, F., *Ciutat de Barcelona*

peus va ser la torre de Sant Joan de les muralles, situada just davant del monestir de Santa Clara.

Després de l'enderrocament de bona part del barri de la Ribera, les autoritats borbòniques intentaren crear nous barris a la platja i al Raval, però les dues possibilitats fracassaren i un poblament irregular s'acumulà a les barraques que sorgiren a prop del port.

La fortificació de la Ciutadella fou enderrocada el 1868, com a conseqüència obligada del triomf de la revolució de setembre d'aquest mateix any. Així doncs, el 3 d'octubre del 1868, un dels primers acords de la Junta revolucionària Provisional formada arran del destronament d' Isabel II és l'enderroc de la Ciutadella borbònica, reclamat de tots temps pels lliberals catalans. Damunt de l'espai que ocupava l'antiga fortalesa es gesta el projecte de fer-hi un gran parc, que significarà la primera empresa urbanística de volada que fructifica a Barcelona després de l'aprovació del pla Cerdà el 1859 i de la construcció de l'eixample a partir del 1860 (**Fig.8**). Així doncs, el desembre del 1869 es promulga la llei de cessió de la Ciutadella a la ciutat, que implica la conversió en parc (després d'avaluar les diferents possibilitats) i compromet l'Ajuntament a pagar la demolició, a indemnitzar els propietaris que puguin al·legar drets sobre la zona i a construir casernes substitutives. es cedeix el solar de la Ciutadella a la ciutat, i representa la culminació del llarg combat de la societat barcelonina per l'enderroc d'una fortalesa que només havia servit per a la repressió i, al mateix temps, el moment d'abandó de la idea de construir-hi un barri (idea inclosa en el pla Cerdà), a favor del projecte del parc. El 1871 l'Ajuntament de Barcelona convocà un concurs de projectes per tal de procedir a l'ordenació del parc, concurs declarat desert dues vegades , per bé que a la segona el jurat mencionà com els millors projectes presentats pel mestre d'obres Josep Fontserè i Mestres i per l'arquitecte italià Carlo Macchiachini. Finalment s'encarregà al primer la realització del parc, i el seu projecte resolvia molt encertadament l'enllaç del parc tant amb la ciutat vella com amb

l'Eixample, ubicant-se els accessos encarats a importants vies d'aquests nuclis i col·locant de forma adequada entre la trama medieval i el Parc la urbanització del Born, operació immobiliària que ajudà a finançar les obres. Quan el Parc es trobava en ple procés de construcció es prengué la decisió d'ubicar-hi la Gran Exposició Internacional del 1888, i és aleshores quan es donà l'empenta decisiva a la urbanització, traslladant definitivament les tropes a les noves casernes del carrer de Wellington, i decidint mantenir els principals

edificis de la plaça militar: el palau del Governador, l'Església i l'Arsenal. Després de l'exposició es realitzaren algunes obres incoherents i, a partir del 1892, es començaren a acollir una col·lecció de feres, embrió de l'actual zoològic. El 1917 començà una nova etapa amb la formació dels actuals jardins de la Plaça d' Armes, que completen la imatge que va tenir el parc fins els anys seixanta en què, sota l'alcalde Porcioles, es donà un gran impuls al zoològic multiplicant-en l'extensió per cinc (**Fig. 9**).

4. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

El juliol de 1989 es realitzaren un conjunt de rases dins el Passeig Central del parc de la Ciutadella. Aquestes obres van posar al descobert una de les portes d'entrada a la Ciutadella i alguns trams de la murada que envoltava la fortificació (**Fig. 10**). Igualment, durant el primer trimestre del 2002 es van realitzar unes obres en els números 38-38 bis i 24-26-28-30 del passeig Picasso que també van comptar amb la supervisió d'un arqueòleg. Posteriorment en aquests solars s'hi feu una petita excavació arqueològica. A finals d'aquest mateix any es dugueren a terme uns sondejos a uns solars del carrer Comercial núm 25 i del Passeig Picasso núm. 36. En ambdós seguiments es localitzà l'enderroc del barri de la Ribera, destruït al segle XVIII per construir la Ciutadella.

L'agost del 2003 es realitzaren unes cates en una parcel·la situada a l'estació de França, al lloc on s'ha d'ubicar la futura Biblioteca de Catalunya. En aquests sondejos es localitzà part de la muralla de la Ciutadella del segle XVIII.

Són sobradament conegudes les excavacions dutes a terme en el mercat del Born que deixaren al descobert bona part de l'antic barri de la Ribera que fóu enderrocat per construir la Ciutadella o bé destruït pels bombardejos de les tropes felipistes.

5. METODOLOGIA DE TREBALL

El sistema de treball utilitzat en l'obertura i control de les 23 rases del carrer de Wellington i del parc de la Ciutadella va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació mecànica de les rases amb una retroexcavadora o una bobcat (depenent del tamany de la rasa, la duresa del sòl i l'espai de maniobra del que disposava la màquina), sempre sota control arqueòlogic, amb l'excavació i neteja manual de les estructures exhumades. Dita maquinària va ser facilitada per l'empresa **Hydrowatt**, així com dos obrers de la mateixa empresa que controlaven les obres en tot moment.

Malgrat que les rases es realitzaren en dues zones diferents (a dins del parc i al carrer de Wellington), es van considerar que formaven part d'un mateix conjunt i per tant la numeració de les trinxeres ha estat consecutiva, i el registre de les rases ha estat idèntica en tots els casos. A més a més, tant les estructures localitzades al realitzar les rases de

l'interior del parc com les de fora, pertanyen a un mateix complex arqueològic, i per tant, s'ha cregut més lògic documentar- ho i registrar-ho d'igual manera .

En tots els casos la metodologia emprada s'inspira en el mètode de registre proposat per E. Harris (Harris, 1975, 1977, 1979), que distingeix cada nivell i estructura apareguts, definint-los com a unitat estratigràfica (**u.e.**). S'ha identificat doncs cada nivell i estructura, donant-los un número diferenciados a cadascun d'ells, que immediatament s'ha enregistrat en una fitxa. A més, s'ha efectuat una documentació planimètrica, que inclou l'aixecament topogràfic de les restes , i fotogràfic de les diverses estructures i nivells descoberts al llarg de la intervenció.

El material arqueològic recollit durant aquests treballs, ha estat rentat mecànicament, i posteriorment cada peça es va siglar, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (en aquest cas **08/02**). Posteriorment es va fer l'inventari de tot el material per unitats estratigràfiques. Aquelles peces considerades preferents, és a dir, aquelles que tenien una decoració o una forma important, van ser dibuixades i van rebre un número propi. Tot el material es va dipositar a la **Secció d'Arqueologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona**, en el magatzem que dita Secció disposa a la zona Franca.

D'igual manera, s'ha cregut convenient incloure en aquesta memòria els resultats del seguiment arqueològic realitzat al carrer d'Almogàvers, ja que les estructures que podien apareixer formarien part gairebé amb tota seguretat del mateix complex defensiu de la Ciutadella. En aquest cas però, la rasa va ser feta íntegrament de forma manual per tres obrers de l'empresa **Gecoinsa**, degut a la poca profunditat de la mateixa. El sistema de documentació i registre dels treballs van ser idèntics als de l'interior del Parc i carrer de Wellington, i la rasa s'ha numerat consecutivament a les altres rases.

6. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

El dia 31 d'agost del 2001 es van iniciar els treballs de canalització d'aigües freàtiques al carrer de Wellington. Les obres eren dutes a terme per l'empresa **HYDROWATT S.L.** amb l'ajuda d'una màquina retroexcavadora i dos obrers de dita empresa. Degut a que els treballs es realitzaven dins del suposat perímetre de l'antiga Ciutadella de Felip Vè, va ser necessària la supervisió arqueològica de totes les obres.

En un inici les obres només s'havien de centrar en el carrer Wellington, en el tram comprès entre el Passeig Pujades i el passeig de la Circumval.lació, tocant a la ronda Litoral, però després la mateixa empresa va rebre l'encàrrec de canalitzar tota l'àrea de l'interior del parc de la Ciutadella. Així doncs, el dia 2 d'octubre del 2001 els treballs de canalització al carrer de Wellington es van aturar fins el dia 11 de febrer del 2002, ja que es van prioritzar les obres a l'interior del parc .

Dins del parc, l'actuació prevista era connectar des dels tres comptadors d'Aigües de Barcelona, la conducció d'aigua no potable per tal de subministrar aigua del freàtic a les boques de rec i fonts ornamentals. Els treballs de realització de les rases dins del parc es van iniciar el 17 de desembre del 2001 i es van allargar fins el dia 29 de gener del 2002. Donat l'envergadura del projecte, dins de la Ciutadella es va treballar simultàneament amb dues màquines del tipus bobcat i quatre obrers de l'empresa **Hydrowatt**. Com que les rases que es realitzaven a la vegada no es trobaven molt distanciades una de l'altra, no es

va creure necessari incorporar cap altre arqueòleg per tal de realitzar el seguiment. Posteriorment, una de les màquines bobcat va ser substituïda per una màquina retroexcavadora, més potent i més ràpida.

Les característiques de les rases del carrer de Wellington i les de dins del parc són les mateixes, i les mides varien en funció del nombre de conduccions que s'hi han de col·locar, però totes tenen una amplada que oscil·la entre el 60 i els 80 cm. i la seva profunditat no és superior a un metre sota rasant, amb un reblert de protecció de les canonades amb deu centímetres de sorra i un reblert de terres compactades de la pròpia excavació de la rasa (**Fig.2**).

La rasa que hem anomenat **1000** transcorria paral·lela al llarg de tot el carrer de Wellington, tenint el seu inici en la cantonada dels carrers de Wellington i el Passeig Pujades, i finalitzant en la cantonada de Wellington amb el Passeig de la Circumval·lació. Dita rasa tenia una amplària aproximada d'uns 80 cm. i una fondària que oscil·lava entre els 75 i els 90cm (**fotos núm. 1, 3, 4**). Aquesta rasa va ser feta per una retroexcavadora mixta, amb l'ajuda de dos obrers de l'empresa Hydrowatt que en tot moment supervisaven els treballs des de l'interior de la rasa.

L'estratigrafia de la rasa es caracteritzava per les llambordes del carrer actual (u.e. 1001), col·locades directament a sobre d'una fina capa de sorres (u.e. 1002) totalment estèrils (en aquest cas, no es localitza cap paquet de ciment per donar una major consistència a l'enllosat). Inmediatament a sota d'aquesta capa fina de sorres trobem un paquet d'argiles molt compactades i molt heterogènies barrejades amb força material ceràmic (força modern) i amb alguns trossos de calç i elements constructius (teula, etc.)

Al llarg de tota la rasa van anar apareixent diverses estructures inconexes, principalment fragments de murs i alguna claveguera del segle XIX.

La primera estructura que ens trobem és una claveguera (u.e. 1004) possiblement del segle XIX. Aquesta estructura era feta per maons cuits, fets d'una argila molt groguenca amb desgreixant molt gros i visible. Les mides dels maons oscil·laven entre els 30 cm. els més grans i 15 cm. els més petits. Es trobava molt malmesa per les arrels d'un arbre proper. Aquesta claveguera era farcida per la u.e. 1005, estrat molt contaminat i molt poc fiable ja que al ésser la claveguera molt malmesa per les arrels de l'arbre, trobem

materials com el plàstic dins de la claveguera i per tant, no podem afinar gaire la seva datació.

Una mica més endavant localitzem una altra estructura (u.e. 1006). Es tracta d'un mur situat al límit de la rasa i sembla ser que transcorreria paral·lel a ella. Aquest parament està format per grans blocs de pedra units amb morter de calç molt compacte. Degut a la seva ubicació només en podem observar el seu alçat. Damunt d'aquest mur trobem una fina capa de calç barrejada amb argila molt i molt compactada i que només cobriria el mur.

Seguidament trobem un altre fragment de mur, de factura molt similar al mur u.e. 1006. Aquest parament també està format per carreus de mides força grans units per una argamassa molt potent.

Degut però a la poca amplària i a la poca profunditat de la rasa no es pot observar l'estratigrafia relacionada amb aquestes estructures i només podem saber-ne la relació més pròxima, és a dir, que totes aquestes estructures que van apareixent al llarg de la rasa es troben colmatades per la u.e. 1003, per aquell estrat d'argiles força compactades, que probablement ens datarien el moment de destrucció de la Ciutadella i de reestructuració del terreny, durant el segle XIX.

La u.e. 1008 correspon a un altre fragment de murada. Aquesta estructura ha aparegut just a l'alçària de l'encreuament del carrer de Wellington amb el carrer de Ramón Turró. Aquest mur està situat en direcció S/E-N/W (força perpendicular a la rasa). Medeix uns 85-100cm. d'amplària. D'aquesta estructura n'hem localitzat la banqueta de fonamentació, de la qual n' observem uns 8 cm. i damunt s'ha conservat només una filada de carreus, molt ben escairats, d'uns 20-25 cm. d'amplària. Té una factura molt similar als altres localitzats en aquesta rasa i apareix a uns 55 cm., respecte el nivell del paviment actual.

En aquest punt, el cap d'obra va creure necessari aturar l'obertura de la rasa del carrer de Wellington i obrir-ne d'altres a l'interior del parc de la Ciutadella. Així doncs, al cap d'un parell de mesos la retroexcavadora va reiniciar els treballs a la rasa 1000, localitzant una mica més al sud trobem un gran mur que per les seves grans dimensions ens fa pensar que podria tractar-se d'un dels murs exteriors (fortificació) de la Ciutadella. Aquesta estructura (u.e. 1009) té uns 3,60 cm. d'amplària i ha aparegut a una profunditat

de 30-40 cm. respecte el nivell actual de circulació. És format per grans carreus units per una argamassa de calç molt potent. Com sempre, l'únic estrat associat a aquesta estructura és el 1003, i per tant no podem datar el mur a partir de les evidències arqueològiques sinó a partir de les dimensions de la murada. Segueix una orientació S-E/N-W.

Uns quants números més avall apareixen dos murs (u.e. 1010 i u.e. 1011) molt similars. Ambdues estructures són formades per carreus de mida considerable, molt ben escairats, units per un morter de calç molt potent, i es localitzen a uns 45-50 cm. respecte el nivell del paviment actual, i estan orientats en direcció S-E/ N-W El mur u.e. 1010 medeix uns 50 cm. d' amplària. L'estructura u.e. 1011 té uns 75 cm. d' amplària i uns carreus d'uns 15x20 cm. de grandària.

Entre les estructures u.e. 1009 i u.e. 1010 hi trobem un estrat d'enderroc (u.e. 1012) que s'adossa a les dues estructures. Aquest enderroc està format per restes de morter de calç i algun bloc de pedra. En aquest tram de secció, entre aquests dos murs anteriorment citat, trobem aquest paquet d'enderroc sota les argiles heterogènies (u.e. 1003).

Ja cap a la part final de rasa apareix una gran estructura, a uns 40 cm. de profunditat respecte el nivell de circulació actual. En realitat sembla ser que es tractaria de dos murs, la u.e. 1013 (**foto núm. 2**), d'uns 50/60 cm. de gruixària, format per carreus molt ben escairats de 30x60 cm. de grandària, units per un morter de calç potentíssim, i adossat a aquest, trobem l'estructura u.e. 1014 (**foto núm. 2**) que jo he diferenciat de la u.e. 1013 perquè sembla que s'hi adossaria. Aquest altre mur estaria orientat en direcció N-S i trancorreria perpendicular a la rasa. Degut a que queda tallat per la rasa no en podem determinar la seva amplària total, però si que veiem bona part de la seva llargària (uns 16,60cm.). La factura d'aquests dos murs és molt similar i sembla ben bé que siguin del mateix moment constructiu. Per les dimensions i la potència de l'estructura podriem pensar que formaria part de la fortalesa (podria ser un mur que medís uns 17 metres d' amplària i tingués dues cares visibles ben fetes i reomplert per carreus i argamassa molt potent). Aquest mur està amortitzat per la u.e. 1003.

Finalment, trobem l'última estructura de la rasa, la u.e. 1015. Es tracta d'un mur d'uns 60 cm. d' amplària que es transcórre perpendicular a la rasa. Està format per carreus d'uns 15-20 cm. barrejats amb algunes teules, unit per argamassa de calç molt potent.

La rasa **2000**, transcórrer per un tram del Passeig Pujades, concretament desde la cantonada de dit passeig amb el carrer de Wellington fins a la primera entrada del parc de la Ciutadella (la més situada a l'est per la part de dalt) (**foto núm. 5**). Per fer aquesta rasa s'ha emprat una màquina petita del tipus bobcat. En un principi la rasa havia de tenir una profunditat de 1,10 cm. però degut a l'aparició d'un tub de l'aigua situat justament en el tall est de la rasa es va decidir fer-la d'uns 90 cm. de fondària. Bona part de l'estratigrafia de la rasa doncs, està remoguda degut a la col.locació d'aquest servei modern. L'altra part de la rasa es caracteritza per la següent estratigrafia: un cop tret el paviment actual (u.e. 2001) trobàvem una capa de ciment (u.e. 2002) que tenia la finalitat de donar una major consistència al sòl. Sota aquest ciment trobàvem un paquet d'argiles heterogènies (u.e. 2003) força compactades i amb nombrosa presència de material ceràmic (molt similar a la u.e. 1003). A uns 29 metres de l'inici de la rasa desde la seva part est apareix una bossada molt important d'argila molt solta (u.e. 2004) barrejada amb moltíssim material ceràmic (com una mena d'abocador). El tall d'aquest retall (u.e. 2005) no es detecta gaire bé a la secció i comença a aparèixer just quan la màquina ja no ha de rebaixar més, ja que apareix a uns 80 cm. respecte el paviment actual. En aquest punt l'excavació de la rasa 2000 es va interrompre temporalment degut a problemes per la ubicació de les terres estretes. Al cap d'una setmana es van reprendre les obres en aquest sector. Al continuar l'excavació de la rasa es va poder comprobar que aquesta bossada de ceràmica i argiles més soltes continuava un tros més i que era coberta pel paquet d' argiles u.e. 2003.

La rasa **3000** va ser feta durant l'aturada forçada dels treballs a la rasa 2000 i es situava a la cantonada del carrer de Wellington amb el carrer de Llull. Les obres van ser iniciades sense la meua presència ja que no se'm havia avisat que obririen la nova rasa. Aquesta rasa medeix uns 14 metres i està orientada en direcció N-S. Té uns 80 cm. d'amplària i 1 m. de fondària i va ser feta amb l'ajuda d'una retroexcavadora mixta.

L'estratigrafia que es podia observar es caracteritzava per les llambordes del paviment actual (u.e. 3001), una capa de grava moderna (u.e. 3002) i a sota un estrat argilós barrejat amb força sorreta (u.e. 3003) d'una potència aproximada d'uns 50 cm. Inmediatament a sota d'aquest estrat trobem una capa de sorreta molt fina (u.e. 3005), molt menys argilosa que la u.e. 3003 i amb molt menys material ceràmic.

A uns 8 metres de l'inici nord de la rasa apareix un mur (u.e. 3004) a uns 50 cm. de profunditat respecte el nivell actual de circulació. Aquesta estructura té uns 150 cm. de

gruixària i presenta una factura molt similar als apareguts a la rasa 1000. Tant per la seva part nord com per la sud, l'estructura està rebentada per serveis d'aigua moderns (u.e. 3006 i u.e. 3008). El mur està amortitzat per la u.e. 3003.

La rasa **4000** creua el carrer de Wellington, uneix la rasa 1000 amb la rasa 3000, medeix uns 80 cm. d'amplària per 1,40 m. de fondària. L'estratigrafia és idèntica a la de la rasa 1000: primer trobem el paviment actual (u.e. 4001), a sota, l'estrat de sorreta molt fina i estèril (u.e. 4002) i després, el paquet d'argiles molt compactades i heterogènies (u.e. 4003), que en aquest cas amortitza un mur (u.e. 4004) localitzat gairebé al punt d'unió de la rasa 1000 amb la 3000 (**foto núm. 6**). Aquesta murada està orientada direcció N/E-S/W i està formada per carreus de mida mitjana units per morter de calç molt potent.

La rasa **5000** trancorre paral·lela al Passeig Pujades però per l'interior del Parc de la Ciutadella, a tocar de l'entrada nord del parc (**foto núm. 8**). Aquesta rasa té una amplària d'uns 60 cm. i una fondària mitja d'1,10 cm. aproximadament. L'estratigrafia es caracteritza per una capa de sorra (u.e. 5001) molt fina i estèril (en aquest cas, com que estem a l'interior del parc no hi ha llambordes ni afermat). Inmediatament a sota, trobem un reompliment (u.e. 5002) format per sorra, alguns carreus, restes d'afermat modern, segurament utilitzada per realçar, anivellar i donar major consistència al sòl del parc. A sota trobem un altre estrat d'argiles vermelloses molt compactades i força estèrils de material ceràmic. Aquestes argiles amortitzarien les diferents estructures que s'han localitzat en aquesta rasa. El primer mur que trobem (u.e. 5004) està molt malmès (**foto núm. 7**). En principi sembla que se li adossaria un altra estructura (u.e. 5005) per la seva part dreta però està molt feta malbé i amb prou feines es pot observar alguna filada (**foto núm. 7**). Aquesta estructura s'orientaria direcció N/W-S/E i tindria una amplària d'uns 50/60 cm. Estaria formada per carreus força ben escairats units per morter de calç blanquinós, força consistent. Relacionat amb aquests murs trobem a la seva part dreta restes d'un possible enderroc (u.e. 5006). Una mica més cap a l'oest de la rasa ens apareix una claveguera (u.e. 5007) del segle XVIII, molt ben conservada (**foto núm. 11**). Aquest clavegueram es situa direcció nord/oest-sud/est i està formada per una filada de grans carreus rectangulars col·locats transversalment, situats directament sobre una plataforma constituïda per teules rectangulars de 30x15 cm.

Una mica més endavant apareix una altra gran estructura. Aquest cop es tracta d'un mur d'enormes dimensions (u.e. 5008), situat en direcció N/W-S/E, d'una amplària

aproximada d'uns 3 metres, format per grans carreus molt ben escairats units amb morter de calç molt potent i ben conservat (**fotos núm. 9 i 10**). Per la seva part sud el mur es troba totalment destruït degut a la col·locació d'un tub modern (u.e. 5009). Aquest mur, degut a les seves extraordinàries dimensions ens fa pensar que podria pertànyer a la muralla de la fortificació de Felip V. Seria d'una factura molt similar al mur u.e. 1009 trobat a la rasa 1000.

La rasa **6000** naixeria a la rasa 5000 i aniria perpendicular a aquesta. L'estratigrafia de la rasa es caracteritza per una primera capa de sorreta (u.e. 6001) d'uns 20 cm. de potència que correspondria al nivell actual de circulació del parc. A continuació trobem una capa d'argiles heterogènies barrejades amb material constructiu (u.e. 6002) d'uns 4 cm. de potència. Inmediatament a sota d'aquest estrat argilós detectem un paviment d'asfalt que deuria correspondre a un anterior nivell de circulació del parc. A sota apareix la preparació d'aquest paviment, formada per pedretes barrejades amb sorra (u.e. 6004). A sota apareix un últim estrat d'enderroc (u.e. 6005) format per pedres petites, sorreta, argiles. En aquesta rasa no ha aparegut cap mena d'estructura arqueològica.

La rasa **7000** neix també de la rasa 5000 i igual que la rasa 6000, transcórrer perpendicular a ella, però aquesta és també paral·lela al passeig central del parc. En aquesta rasa tampoc s'ha detectat cap mena d'estructura arqueològica i la seva estratigrafia es caracteritza per una primera capa de sorreta estèril (u.e. 7001) que correspon al nivell de circulació actual del parc, a sota trobem un reompliment modern (u.e. 7002) on es barregen la sorra, argila, fragments de vorera, tot molt remenat, a sota d'aquest reompliment apareix allò que seria un anterior nivell de circulació del parc format per asfalt (u.e. 7003), immediatament a sota apareix la preparació d'aquest paviment (u.e. 7004) i finalment, a la part inferior de la rasa comença a aparèixer un enderroc (u.e. 7005) compost per argila, sorres, restes de material constructiu i calç, tot molt barrejat.

La rasa **8000** seria la continuació de la rasa 6000 i arribaria fins una zona de parc infantil situada al mig del Parc de la Ciutadella. Aquesta rasa té una amplària d'uns 60/70 cm. i una fondària d'uns 50/60 cm. Pel que fa la seva estratigrafia observem una capa fina de sorretes (u.e. 8001) d'uns 20 cm. de potència que correspondria al nivell actual del parc. A continuació trobem una capa d'uns 4 cm. d'argila barrejada amb calç, material constructiu, etc. sota podem documentar una fina capa de calç (u.e. 8003) d'uns 2 cm. de potència, i a sota d'aquesta una capa de sorretes d'una potència de 5 cm. A continuació

apareix una altra fina capa de calç (potser es tracta d'uns nivells de pavimentació) d'uns 5 cm. de potència (u.e. 8005). Finalment trobem una capa d'argila vermella (u.e. 8007) molt heterogènia barrejada amb calç, material constructiu, etc...

Al mig de la rasa s'ha exhumat un servei modern (u.e. 8008) que tallava tots aquests estrats (excepte la u.e. 8001), i també un mur (u.e. 8007), al final de tot de la rasa, tocant al parc infantil (**foto núm. 12**). Aquest mur està format per carreus de mida mitjana barrejats amb alguna teula, units per morter de calç molt potent.

La rasa **9000** neix de la rasa 5000 i transcórrer perpendicular a aquesta i paral·lela a la rasa 6000 (**fotos núm. 13 i 14**). L'estratigrafia d'aquesta rasa es caracteritza per una primera capeta de sorreta fina (u.e. 9001) que pertany al nivell actual de circulació del parc, a sota un paquet d' uns 3/5 cm.d' argila barrejada amb còdols (u.e. 9002); a sota un paviment d'asfalt modern (u.e. 9003) que deuria pertànyer a un anterior nivell de circulació del parc, immediatament a sota trobem la preparació d'aquest paviment (u.e. 9004), format per pedretes i sorra. A continuació trobem una capa de calç d'uns 2 cm. de potència (u.e. 9005) i a sota un estrat d'argila molt compactada i heterogènia (u.e. 9006) amb restes de teula, ceràmica ... En aquesta rasa hem localitzat un primer mur (u.e. 9007) format per carreus de mida mitjana, units per un morter de calç força potent. Aquest parament apareix mutilat degut a la col·locació de diversos serveis moderns. Una mica més cap al sud de la rasa apareix una altra estructura. Es tracta d'un mur (u.e. 9008) que apareix immediatament a sota d'un paquet de formigó modern. Medeix uns 50 cm. d'amplària i està parcialment escapçat degut a la col·locació de serveis moderns. Està format per carreus i teules, units per argamassa força potent (**foto núm. 15**).

Seguidament la màquina descobreix un altra fragment de murada. El mur o possible claveguera (u.e. 9009) està situat direcció est-oest, i és format per carreus de dimensions considerables i teules , units per morter de calç molt potent. Apareix a uns 5 cm. del nivell actual de circulació del parc. Té una amplària aproximada 1,70-1,80 d'amplària i estaria format per carreus d' uns 30x15 cm (**foto núm. 16**).

Una mica més endavant apareix una altra estructura (u.e. 9010) de factura gairebé idèntica a l'estructura u.e. 9009 (**foto núm. 17**). Seguidament trobem una claveguera moderna (u.e. 9011) formada per teules rectangulars de 30x15 cm. col·locades transversalment (**foto núm. 18**). Aquestes tres estructures es troben immediatament a sota

del nivell de circulació actual del parc i ens fan pensar que potser formarien part del clavegueram inicial del parc (del segle XIX per tant) i que no correspondrien a cap estructura de la Ciutadella del segle XVIII.

La **rasa 10000** neix a la meitat de la rasa 9000 i transcorre perpendicular a ella, en direcció a la part del darrera de la font monumental que hi ha a l'interior del parc. En aquest punt de l'obra es va precisar una altra màquina del tipus bobcat per tal que les obres avancessin més ràpidament. Així doncs, en aquest moment s'estaven realitzant dues rases simultàneament. Aquesta rasa media uns 60 cm. d'amplària per 30 cm. de fondària. L'estratigrafia de la rasa és molt simple: en primer lloc trobem una capa de sorreta molt fina que pertany al nivell actual de circulació del parc (u.e. 10001). Seguidament apareix una capa de calç molt fina (u.e. 10002), i finalment ha aparegut un paquet d'argiles molt soltes i heterogènies (u.e. 10003) barrejades amb sorres i material ceràmic molt modern (s. XIX). No s'ha localitzat cap mena d'estructura arqueològica.

La **rasa 11000** es realitzà simultàneament a la rasa 9000 i a la rasa 10000. En aquest moment de l'obra hi havia tres màquines del tipus bobcat treballant a la vegada. La rasa 11000 creua el passeig central del Parc de la Ciutadella i arriba fins el Museu d'Història Natural. Aquesta rasa seria la continuació de la rasa 7000 que gira en un angle de 90 graus i es converteix en la rasa 11000. Té una amplària aproximada d'uns 60 cm. i una fondària d'1 metre. L'estratigrafia és molt similar a totes les rases fetes a l'interior del parc i es caracteritza per la capa de sorreta fina que correspon al nivell actual de circulació del passeig (u.e. 11001); un reompliment (u.e. 11002) format per argiles, sorres i material constructiu modern (llambordes, restes d'asfalt), un nivell d'asfaltat que correspon a un antic nivell de circulació del parc (u.e. 11003) i finalment trobem la preparació d'aquest ferm (u.e. 11004).

La **rasa 12000** és la continuació de la rasa 11000 i transcorre paral·lela al passeig central del Parc de la Ciutadella. Aquesta rasa és feta per la retroexcavadora i té una amplària aproximada d'uns 80 cm. i una fondària d'uns 70/80 cm. L'estratigrafia es caracteritza per una primera capa de sorreta molt fina (u.e. 12001) que correspon al nivell actual de circulació del parc. Aquesta sorra cobreix un paquet d'argiles (u.e. 12002) força homogènies i compactades, que amortitzen les estructures que ens anirem trobant al llarg de la rasa. Just a l'alçada del principi de l'hivernacle, a uns 60 cm. de profunditat respecte el nivell actual de circulació apareix un primer mur format per carreus i teules, units per un

morter de calç molt potent (u.e. 12003). Aquesta estructura ja ha estat escapçada anteriorment ja que en un cantó de l'estructura hi manquen alguns carreuons.

Una mica més endavant tronem un altre fragment de parament (u.e. 12004) situat a uns 50 cm. de profunditat respecte el nivell actual de circulació del parc. Aquest mur està situat en direcció est-oest i és format per carreus de mida mitjana, units per morter de calç. A l'igual que l'anterior estructura, aquest mur també ha estat mutilat amb anterioritat. Aquesta murada té una amplària aproximada d'uns 75 cm.

Una mica més cap el sud de la rasa s'ha localitzat un altre parament (u.e. 12005), a uns 55 cm. de profunditat respecte el nivell de circulació actual del parc. Aquest mur té una factura i una orientació idèntica al mur u.e. 12004.

La **rasa 13000** és perpendicular a la rasa 12000 i creua el passeig central del parc per la seva part sud, a l'alçada de l'entrada del parc per la zona de l'estació de França. Aquesta rasa és feta per una màquina del tipus bobcat i té una amplària aproximada d'uns 60 cm. i una fondària d'uns 40/50 cm. ja que la rasa només ha d'albergar un tub de petites dimensions. Tota aquesta zona ja havia estat oberta anteriorment i per tant sota la capa de sorreta fina (u.e. 13001) que correspon al nivell actual de circulació del parc hi trobem un reompliment format per argila barrejada amb sorres, tot molt remenat (u.e. 13001) . En aquesta rasa no s'ha localitzat cap mena d'estructura arqueològica.

La **rasa 14000** és la continuació de la rasa 13000 però transcórrer perpendicular a ella, paral·lela al passeig central del parc i a la rasa 12000. En aquesta rasa, feta per una màquina retroexcavadora, trobem un paquet de sorres estèrils (u.e. 14001), totalment netes que cobreixen un col·lector (u.e. 14002) situat a uns 40/50 cm. del nivell actual de circulació del parc, que es va instal·lar uns anys abans. Per tant aquesta zona ja va ser oberta anteriorment i no s'ha localitzat cap mena d'estructura arqueològica.

La **rasa 15000** neix de la rasa 14000 i transcórrer perpendicular a ella, en direcció al llac que hi ha a l'interior del parc. La rasa és feta per una màquina petita del tipus bobcat i medeix uns 50/60 cm. d'amplària per 60 cm. de fondària. L'estratigrafia de la rasa es caracteritza per una primera capa de sorres estèrils (u.e. 15001) que correspon al nivell actual de circulació del parc, un estrat força potent d'enderroc (u.e. 15002), format per argila barrejada amb nombrosos carreus, restes de material constructiu i algun fragment de

material ceràmic. Aquest estrat segurament amortitza totes les estructures localitzades en aquesta rasa.

La u.e. 15003 correspon a una primera estructura localitzada a la rasa. Es tracta d'un mur situat direcció nord/oest-sud/est format per carreus de dimensions considerables i alguna teula, units per un morter de calç molt potent.

Una mica més endavant trobem un altre mur (u.e. 15004), aquest força malmès. Té una orientació nord-sud i una amplària aproximada d'uns 25 cm. És format per carreus units per un morter de calç força potent. Per la seva cara est presenta un enlluït. No sembla pròpiament un mur sinó un envà (**fotos núm. 19 i 20**).

Sota l'estrat d'enderroc i segurament adossat als murs, trobem una fina capa de calç, d'uns 5 cm. de potència (u.e. 15005) que possiblement correspondria a un nivell de circulació que funcionaria amb les estructures. Inmediatament a sota d'aquesta capa de calç registrem un altre enderroc (u.e. 15006) format per argila barrejada amb nombrosos blocs de pedra i restes de material constructiu, que possiblement correspondria a altres construccions anteriors existents en aquesta zona, possiblement del segle XVIII.

La **rasa 16000** i la **rasa 17000** estan situades a la zona de l'entrada del zoo, la primera està orientada en direcció est-oest, i la segona va paral·lela a l'entrada del zoo i perpendicular a la 16000. Ambdues rases tenen una estratigrafia idèntica. La primera capa que trobem és un estrat de sorreta molt fina i estèril que correspon al nivell actual de circulació del parc (u.e. 16001 i u.e. 17001) i immediatament a sota trobem un estrat format per argila molt compacta i homogènia, estèril de cap resta de material ceràmic (u.e. 16002 i u.e. 17002). Les dues rases són fetes per una màquina petita del tipus bobcat i medeixen uns 50 cm. d'amplària per uns 60 cm. de fondària.

La **rasa 18000** discorre paral·lela a la façana del Parlament de Catalunya, però per la zona ajardinada que hi ha just al davant. La rasa és feta per una màquina excavadora petita, del tipus bobcat. L'estratigrafia de la rasa es caracteritza per una primera capa de sorreta fina d'uns 8 cm. de gruixària (u.e. 18001) que correspon al nivell actual de circulació del parc, seguidament trobem una capa de calç d'uns 10 cm. de potència (u.e. 18002), i immediatament a sota trobem un estrat format per argila molt compactada (u.e. 18003) totalment estèril de material ceràmic de cap tipus. En aquesta rasa hem localitzat dos murs de factura, dimensions i orientació idèntica. Aquests dos murs (u.e. 18004 i u.e.

18005) medeixen 1,10 m. d'amplària i són formats per carreus molt ben escairats de dimensions considerables, units amb morter de calç molt potent (**fotos núm. 21 i 22**). La similitud i l'orientació de les estructures ens fan pensar que possiblement delimitarien un àmbit.

Tant la **rasa 19000**, com la **rasa 20000** i la **rasa 21000** són rases realitzades per una màquina del tipus bobcat, tenen uns 50 cm. d'amplària i uns 40-60 cm. de fondària aproximada. La rasa 19000 neix de la rasa 12000 i arriba fins a l'hivernacle del parc; la rasa 20000 també neix de la rasa 12000 i va a morir a darrera de l' hivernacle del parc; la rasa 21000 neix també de la 12000, va perpendicular a ella i arriba fins a la porta del Parc de la Ciutadella pròxima a l' Estació de França. L' estratigrafia de les rases és idèntica i es caracteritza per una capa de sorreta que correspon al nivell actual de circulació del parc (u.e. 19001, u.e. 20001, u.e. 21001).

La **rasa 22000** neix de la rasa 15000 i arriba fins a l'Institut d'Educació Secundària situat a l'interior del Parc. Aquesta rasa va ser feta per una màquina del tipus bobcat i tenia una amplària aproximada d'uns 50 cm. i una fondària d' uns 60 cm. L' estratigrafia es caracteritza per una capa de sorreta (u.e. 22001) i immediatament a sota, un paquet d'argiles heterogènies barrejades amb pedres i sorres (u.e. 22002).

La **rasa 23000** neix de la rasa 14000. És feta manualment per dos obrers de l'empresa Hydrowatt amb l'ajuda d'un pic i una pala. Té una 10 cm. de fondària i l'únic estrat que trobem correpon a una capa de terra verge (u.e. 23001) situada immediatament sota la gespa del parc.

La **rasa 24000** correspon a la rasa feta al carrer d'Almogàvers (**foto núm. 23**). Li he donat la mateixa numeració i tractament que les rases realitzades al Parc de la Ciutadella i al carrer de Wellington perquè ambdues obres es poden englobar dins d'un mateix projecte arqueològic i totes dues es relacionen amb la possible existència de restes arqueològiques correponents a l'antiga Ciutadella de Felip Vè. Aquesta rasa va ser realitzada el dia 7 de Febrer del 2002 i va ser feta a mà per tres obrers de l'empresa Gecoinsa. La rasa estava situada en direcció Est-Oest i tenia una llargària aproximada d'uns 10 metres, una amplària de 50 cm. i una fondària de 80 cm. Les obres es duien a terme per tal d' instal.lar una estesa de cable subterrani en un tram del carrer d'Almogàvers.

L'estratigrafia de la rasa era molt simple i es caracteritzava per l'enllosat actual (u.e. 24001), una capa de formigó (u.e. 24002) i un paquet d'argiles heterogènies barrejades amb pedres i sorra (u.e. 24003) que cobria un anterior servei que ja passava per aquesta zona (u.e. 24004). Així doncs és evident que aquesta zona ja havia estat oberta anteriorment i per tant era impossible localitzar-hi cap mena d'estructura arqueològica.

7. CONCLUSIONS

El seguiment arqueològic del conjunt de rases realitzades a la zona del parc de la Ciutadella ha permès localitzar estructures relacionades segurament amb l'antic complex militar de la Ciutadella, bastida exactament en la mateixa zona on actualment s'hi ubica el parc.

Degut a les reduïdes dimensions de les rases, els trams de murada que s'han localitzat difícilment es poden associar a edificis concrets i tan sols en algun cas s'ha pensat que aquestes estructures podrien pertànyer a un tram de la muralla defensiva del complex militar, degut a les seves importants dimensions i a la solidesa de la factura d'aquests murs.

Altrament, en totes aquestes rases s'han detectat tres clavegures modernes possiblement de finals del segle XIX o principis del XX.

Cal destacar l'absència de qualsevol estrat que es pogués relacionar directament amb els murs localitzats, ja que la poca profunditat de les rases (uns 80 cm.) ha impedit localitzar algun nivell d'ús contemporani a la Ciutadella de Felip Vè. Així doncs, totes les rases es caracteritzen per una estratigrafia molt simple que a grans trets es basa en un primer paquet format pel paviment i la preparació de paviments moderns i un paquet d'argiles força compactades que és comú en totes les rases, i que sembla que amortitzaria totes les estructures localitzades. La ceràmica localitzada en aquests estrats argilosos ens situa dins el marc cronològic del segle XIX, ja que la ceràmica blava catalana i la de reflexos metàl·lics es barregen amb ceràmica vidriada força més moderna.

En resum es pot dir que el seguiment arqueològic de les obres ha permès registrar i documentar un seguit de murs que per la seva situació i per la seva factura, associem a parts dels diferents edificis que formaven el complex defensiu de la Ciutadella. Degut a les reduïdes dimensions de les rases ens és impossible determinar a quines parts pertenyien i si formaven part de la muralla o no. L'únic que es pot fer a partir de la planta topogràfica és intentar fer coincidir els nostres resultats amb els obtinguts en anteriors intervencions, i perfilar d'aquesta manera, un plànol més acurat de la Ciutadella.

11. BIBLIOGRAFIA

AAVV, *Catàleg de Monuments i Conjunts Històrico-Artístics de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, 1990.

AAVV, *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic-Artístic de la Ciutat de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, 1987.

AAVV, *Arquitectura de Barcelona*, Publicaciones del Colegio Oficial de Arquitectos de Catalunya i Balears. La Gaya Ciencia. Barcelona, 1973.

AAVV, *Els barris de Barcelona, vol. I*. Ed. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1994.

AAVV, *Historia de Barcelona desde su fundación al siglo XXI*. Edicions el Periódico de Catalunya. Barcelona, 1995.

AAVV, *Història de Barcelona*, Ed. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1993.

AAVV, *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1995.

AAVV, *El pla de Barcelona i la seva història*, Actes del Ier Congrés d'Història del Pla de Barcelona celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 12 i 13 de novembre del 1982. Ed. La Magrana. Barcelona, 1984.

AAVV, *Història de Barcelona. La ciutat a través del temps*, Cartografia històrica. Ed. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 2001.

Carreras Candi, F. *Geografia general de Catalunya. Ciudad de Barcelona*, Barcelona

Cirici, A. *Barcelona pam a pam*. Ed. Teide. Barcelona, 1985.

Duran i Sanpere, A. *Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat, vol. I*. Ed. Curial. Barcelona, 1973.

Garcia Espuche, A. *Espai i societat a la Barcelona pre-industrial*, Ed. La Magrana. Institut Municipal d'Història. Ajuntament de Barcelona, 1986.

Garcia Espuche, A. La Ciutadella: una intervenció urbana en el “llarg termini” (1715-1869), *L’Avenç, revista d’història*, núm. 106, juny, 1987.

Parrilla, M. La Ciudadela de Barcelona, *Revista de Historia Militar*, núm. 30. Madrid, 1977.

INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC DE LA U.E. 15002

UE	SECTOR	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	DEFINICIÓ FRAGMENT	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	DIBUIX
1003	1000	1	1	14252	TAP	AG	TO	AO		PI	VI	VI	S. XIV	A la part superior de l' agafador, té un dibuix en forma d'ull	SI
1003	1000		1	14252	PTL	VO	TO	AO		PI		VI	S. XIV	Orla amb 4 filets de manganès amb rombes amb creu inscrita	
1003	1000		1	14250	FIN	FO	TO	AO		PI		VI		Fragment molt petit	
1003	1000		1	14201	FIN	FO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVI	Motiu que no es pot definir	
1003	1000		1	14100	FIN	FO	TO	AO				VI			
1003	1000		1	14103	ESC	VO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVIII	Motiu similar al de la ditada	
1003	1000		1	14103	FIN	SF	TO	AO		PI		VI			
1003	1000		1	14104	PDA	VO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVIII	Decoració de l'orla de volutes i cercles concèntrics	
1003	1000		1	14103	PLA	PE	TO	AO		PI	VI	VI		Decoració vegetal indeterminada	
1003	1000		1	14103	PLA	PE	TO	AO		PI	VI	VI		Decoració central amb cireretes	
1003	1000		1	14103	PAT	FO	TO	AO		PI	VI	VI		Cercle central	
1003	1000		1	14107	PAT	VO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII-XVIII	Orla amb motiu de l'arracada	
1003	1000		1	14100	ESC	OR	TO	AO				VI			
1003	1000		1	14103	FIN	SF	TO	AO	PI		VI	VI		Aspa amb punts inscrits a la orla	
1003	1000		11	14103	FIN	SF	TO	AO		PI	VI	VI			
1003	1000		4	14100	FIN	SF	TO	AO				VI			
1003	1000		2	14306	FIN	SF	TO	AO		PI	VI	VI			
1003	1000		3	14003	POA	NA	TO	AO				VI		2 vidrades marrons i 1 amb vidriat mel.lat	
1003	1000		1	14003	GIB	VO	TO	AO				VI		Vidriat marró	
1003	1000		1	14003	POA	VO	TO	AO				VI		Vidriat marró	
1003	1000	2	1	14003	LCB	PS	TO	AO				VI			SI
1003	1000		1	14003	CAT	BE	TO	AO				VI		Vidriat verd	
1003	1000		6	14003	GIB	VO	TO	AO				VI		Vidriat marró	
1003	1000		1	14003	GIB	p	TO	AO				VI		Vidriat marró	
1003	1000		13	14003	FIN	SF	TO	AO				VI		Vidriat marró	
1003	1000		1	14003	TAP	VO	TO	AO				VI		Vidriat marró	
1003	1000		1	14003	FIN	SF	TO	AO			VI	VI		Vidriat groc	
1003	1000		1	14003	FIN	AN	TO	AO			VI	VI		Vidriat groc	
1003	1000		4	14003	FIN	SF	TO	AO			VI	VI		Vidriat verd	

INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC DE LA U.E. 15002

1003	1000		1	13402	FIN	NA	TO	AO	IN										
1003	1000		1	14002	FIN	VO	TO	AO											
1003	1000		1	14002	FIN	FO	TO	AO											
1003	1000		6	14002	FIN	PE	TO	AO											
1003	1000		2	14002	FIN	SF	TO	AO											
1003	1000		1	50025		VO	TO	AO				VI							
1003	1000		1	50006	FIN	SF	TO	AO				VI							
UE	SECTOR	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	DEFINICIÓ FRAGMENT	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	DIBUIX				
1009	1000		1	14251	PAT	VO	TO	AO		PI		VI	S. XIV						
1009	1000		1	14251	ESC	FO	TO	AO		PI		VI	S. XIV	Motiu central indefinit					
1009	1000		1	14104	ESC	VO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII-XVIII	Cercles concèntrics a la vora					
1009	1000		2	14104	ESC	SF	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII-XVIII	Cercles concèntrics a la vora					
1009	1000		5	14104	PAT	SF	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII-XVIII	Tres motius decoratius de la ditada					
1009	1000		1	14104	PAT	FO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVIII	Decoració central del paraigües					
1009	1000		2	14103	ESC	PE	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVIII						
1009	1000		2	14100	ESC	PE	TO	AO			VI	VI	S. XVIII						
1009	1000		1	14100	FIN	SF	TO	AO			VI	VI	S. XVIII						
1009	1000		1	14003	PAT	SF	TO	AO			VI	VI	S. XIX	Plats de dol amb vidriat marró intern i extern					
1009	1000		1	14003	FIN	AN	TO	AO			VI		S. XX	Vidriat verd					
1009	1000		2	14003	TAP	VO	TO	AO				VI	S. XVIII-XIX	Vidriat marró					
1009	1000		2	14003	FIN	VO	TO	AO			VI	VI	S. XVIII-XIX	1 vidriat verd i 1 vidriat marró fosc					
1009	1000		1	14003	POA	PE	TO	AO	PI		VI	VI	S. XVIII-XIX	Vidriat groc i pintat per l'exterior					
1009	1000		6	14003	FIN	SF	TO	AO				VI	S. XVIII-XIX	Vidriat verd					
1009	1000		2	14003	FIN	SF	TO	AO			VI		S. XVIII-XIX	Vidriat verd					
1009	1000		2	13404	FIN	PE	TO	AO											
1009	1000		4	13404	FIN	SF	TO	AO											
1009	1000		2	13404	TPT		MO	AO											

INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC DE LA U.E. 15002

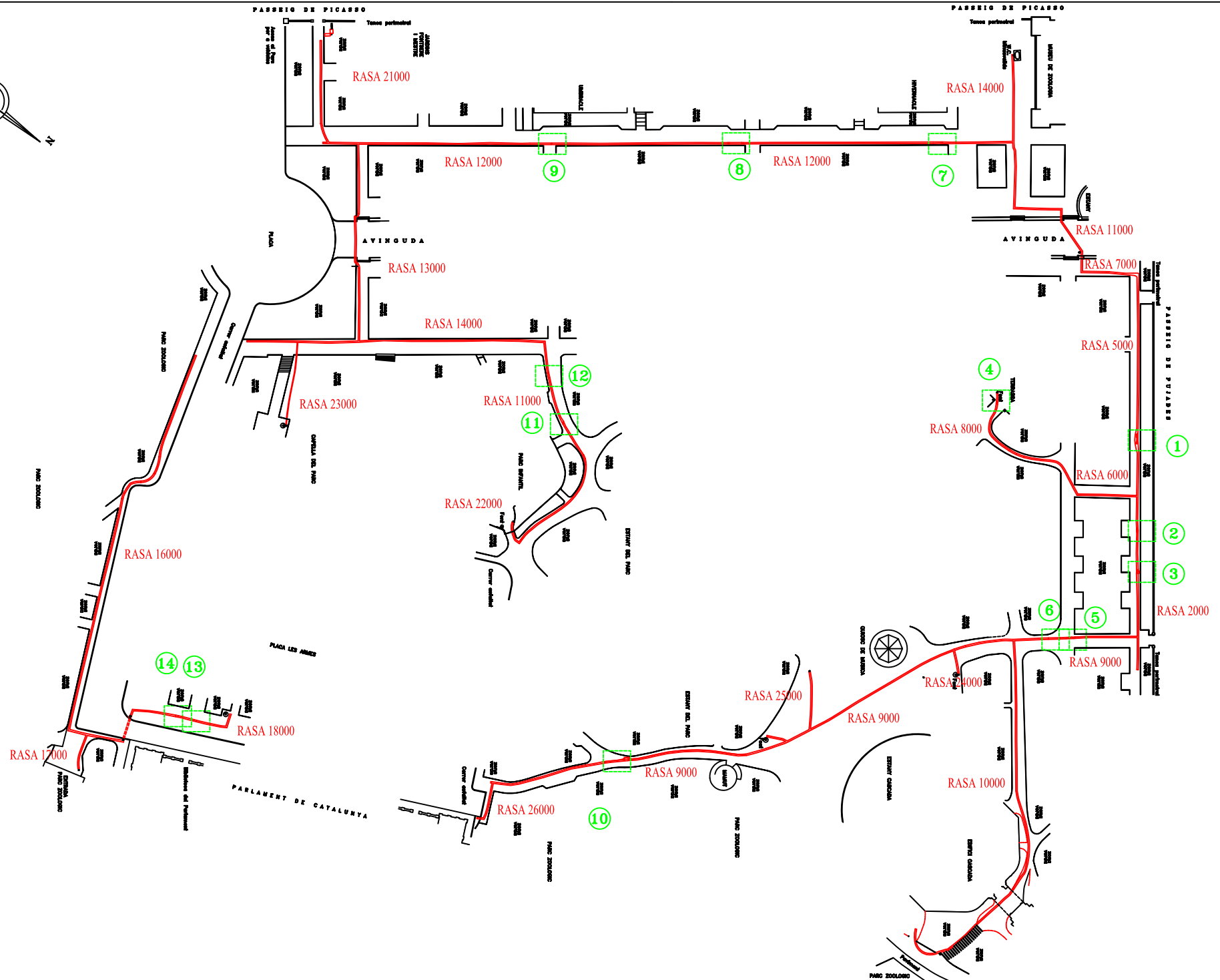
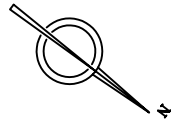
UE	SECTOR	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	DEFINICIÓ FRAGMENT	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	DIBUIX
2003	2000		1	14003	TAP	VO	TO	AO			VI	VI	S. XVIII-XIX		
2003	2000		1	14003	POA	AN	TO	AO			VI		S. XVIII-XIX		
2003	2000		1	14003	FIN	AN	TO	AO			VI	VI	S. XX		
2003	2000		1	14208	FIN	FO	TO	AO	PI	PI	VI	VI	S. XVII-XVIII		
2003	2000		1	14003	FIN	SF	TO	AO				VI	S. XVIII-XIX		
2003	2000		1	14003	FIN	SF	TO	AO			VI				
UE	SECTOR	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	DEFINICIÓ FRAGMENT	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	DIBUIX
2004	2000		1	14103	ESC	OR	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII-XVIII	Orla de cercles concèntrics	
2004	2000		4	14103	ESC	VO	TO	AO		PI	VI	VI		Orla de cercles concèntrics	
2004	2000		2	14103	ESC	FO	TO	AO		PI	VI	VI		Motiu central indefinit envoltat de cercles concèntrics	
2004	2000		9	14103	ESC	SF	TO	AO		PI	VI	VI		Orla de cercles concèntrics	
2004	2000		3	14105	PAT	VO	TO	AO		PI	VI	VI			
2004	2000		1	14120	PAT	VO	TO	AO		PI	VI	VI			
2004	2000		1	14125	PAT	VO	TO	AO		PI	VI	VI			
2004	2000		6	14104	PAT	VO	TO	AO		PI	VI	VI		Orla de cercles concèntrics	
2004	2000		11	14103	FIN	SF	TO	AO		PI	VI	VI			
2004	2000		5	14103	FIN	FO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII		
2004	2000		1	14107	PAT	PS	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII	Garlanda a la vora	
2004	2000		3	14107	PAT	VO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII		

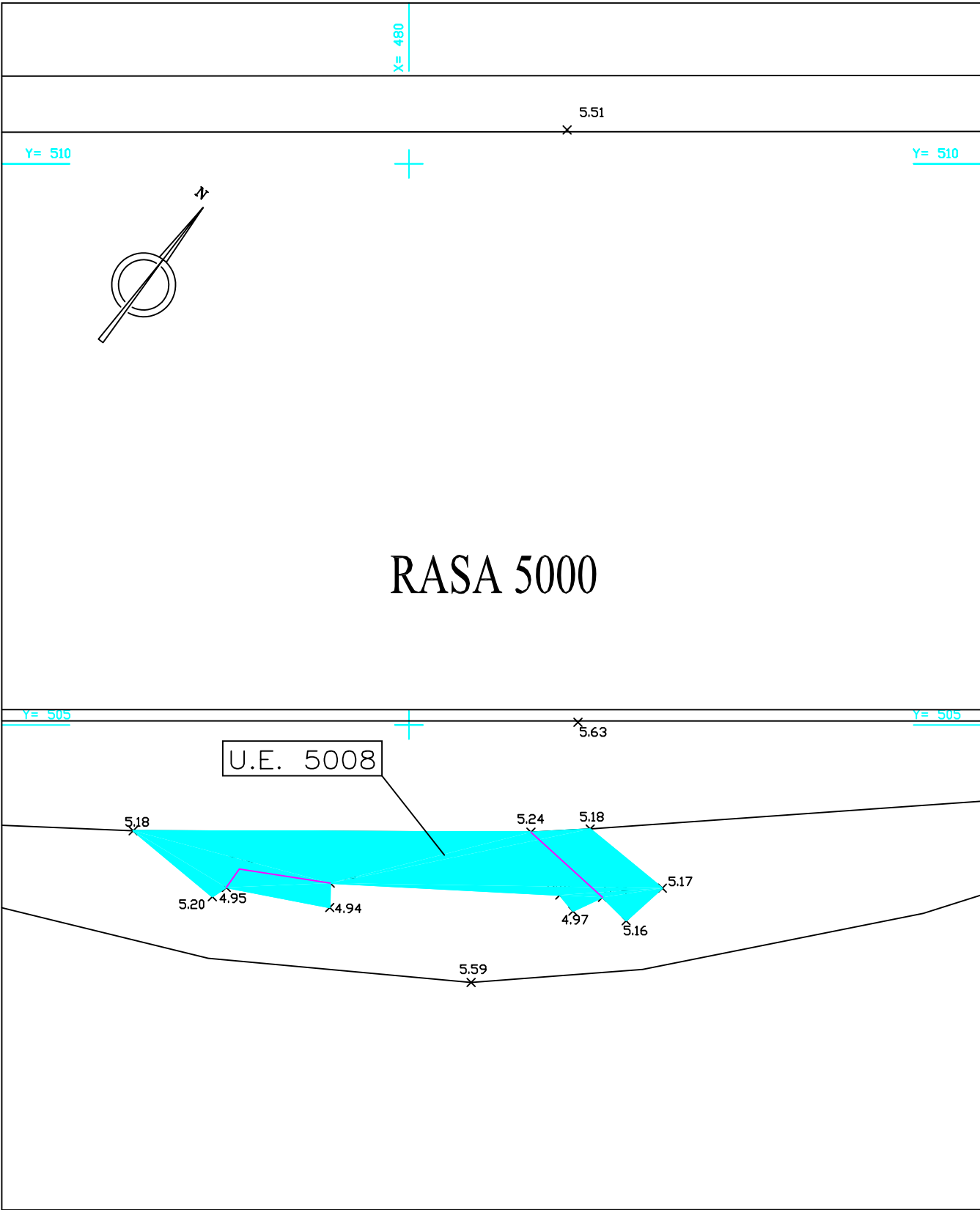
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC DE LA U.E. 15002

2004	2000		3	14107	ESC	VO	TO	AO		PI	VI	VI		
2004	2000		4	14107	PAT	PE	TO	AO		PI	VI	VI		
2004	2000		8	14107	FIN	SF	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII	Motius vegetals
2004	2000		2	14107	TAS	VO	TO	AO	PI	PI	VI	VI	S. XVIII	
2004	2000		6	14107	FIN	SF	TO	AO	PI	PI	VI	VI	S. XVIII	Motiu de l'arracada
2004	2000		1	14300	GET	PE	TO	AO			VI	VI		
2004	2000		1	14300	GER	NA	TO	AO			VI	VI		
2004	2000		2	14100	FIN	SF	TO	AO			VI	VI	S. XVIII	
2004	2000		2	14305	PAT	PE	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII	Blau sobre blau berettino a quartieri
2004	2000		7	14003	GIB	VO	TO	AO				VI	S. XVIII	5 vidriats marrons i 2 de negres
2004	2000		1	14003	GER	VO	TO	AO				VI	S. XVIII	Alfàbia
2004	2000		4	14003	FIN	SF	TO	AO				VI	S. XVIII	
2004	2000		1	14003	FIN	FO	TO	AO		PI		VI	S. XVIII	
2004	2000		1	14003	TAP	VO	TO	AO			VI		S. XVIII	Vidriat marró
2004	2000		1	14003	GER	AN	TO	AO			VI			Vidriat marró
2004	2000		1	14003	GET	NA	TO	AO			VI			Vidriat marró
2004	2000		1	14003	CAT	BR	TO	AO			VI			Vidriat verd
2004	2000		1	14003	GIB	VO	TO	AO			VI			Vidriat verd
2004	2000		1	14003	FIN	SF	TO	AO			VI			Vidriat verd amb una decoració de mugronets
2004	2000		1	14003	FIN	PE	TO	AO				VI		Vidriat groc
2004	2000		6	14003	FIN	SF	TO	AO				VI		Vidriat verd
2004	2000		1	14003	TAS	AN	TO	AO			VI	VI		Vidriat marró
2004	2000		3	14003	GIB	VO	TO	AO			VI	VI		1 vidriat verd i 2 de marrons
2004	2000		2	14003	CAT	BR	TO	AO			VI	VI		Vidriat marró
2004	2000		1	14003	BOL	PS	TO	AO						
2004	2000		1	14002	FIN	FO	TO	AO						
2004	2000		7	14002	FIN	PE	TO	AO						
2004	2000		2	14002	FIN	SF	TO	AO						
2004	2000		4	50032										2 amb decoració verda i blanca i 2 de grogues, blanques i blaves
2004	2000		23		TPT		MO	AO						

INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC DE LA U.E. 15002

UE	SECTOR	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	DEFINICIÓ FRAGMENT	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	DIBUIX
3003	3000		1	14250	PAT	PE	TO	AO		PI	VI	VI	S.XIV	Decoració central d'estrella	
3003	3000		1	14003	FIN	VO	TO	AO			VI	VI	S. XVIII-XIX		
3003	3000		1	14003	FIN	SF	TO	AO			VI	VI	S. XVIII-XIX		
3003	3000		1	14300	FIN	SF	TO	AO			VI	VI	S. XX		
UE	SECTOR	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	DEFINICIÓ FRAGMENT	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	DIBUIX
15002	15000		1	14104	PAT	FO	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVIII	Dibuix de la cirera a la seva part central	
15002	15000		1	14104	PAT	PE	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVIII	Orles de centres concèntrics	
15002	15000		1	50031			TO	AO	PI		VI		S. XVIII	Decoració vegetal estilitzada	
15002	15000		1	14103	PAT	FO	TO	AO		PI	VI	VI		Lletres en el motiu central	
15002	15000		1	14306	PAT	PE	TO	AO		PI	VI	VI	S. XVII-XVIII		
15002	15000	1	1	14208	ESC	FO	TO	AO	PI	PI	VI	VI	S. XV-XVI		SI

Estructures segle XVIII

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG:
ARIADNA TRAVESET CIVIT

ESCALA:
A4 1/50

GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL:
PLANTA SECTOR NÚM. 1

DATA: desembre de 2003	
PLANTA: 1	PLÀNOL NÚM.: 1

X= 515

X= 520

Y= 510

Y= 510

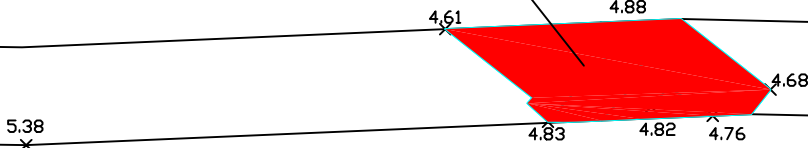

RASA 5000

Y= 505

Y= 505

U.E. 5007

5.38

4.61

4.88

4.68

4.83

4.82

4.76

X= 515

X= 520

 Estructures segle XIX

5.52

PROJECTE:

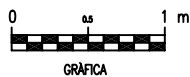
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG:

ARIADNA TRAVESET CIVIT

ESCALA:

A4 1/50

NOM DEL PLÀNOL:

PLANTA SECTOR NÚM. 2

DATA:

desembre de 2003

PLANTA:

1

PLÀNOL NÚM.:

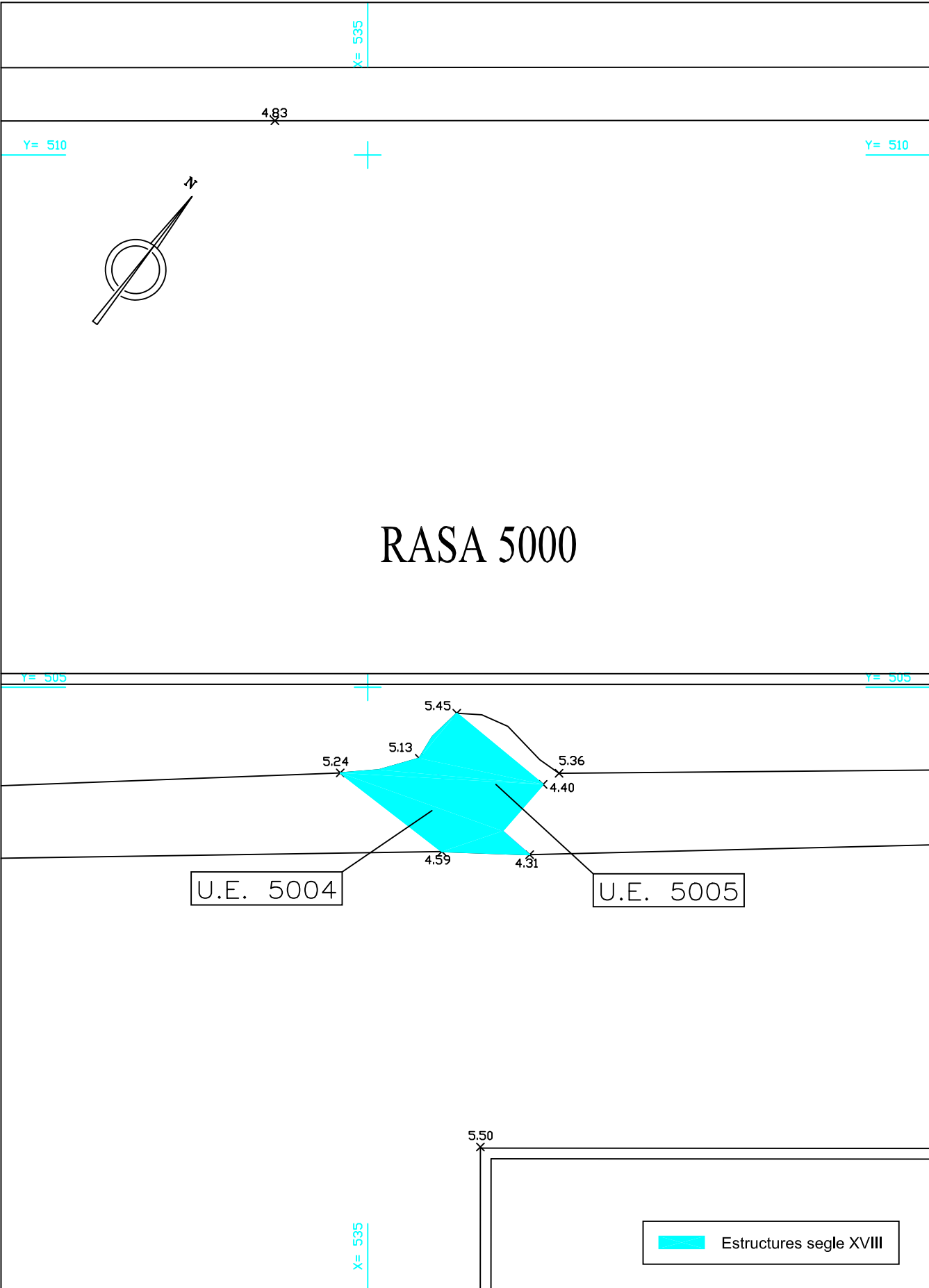
1

Institut de cultura **MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT**

AJUNTAMENT DE BARCELONA

Atics
Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

PROECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT

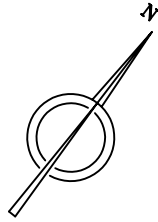
ESCALA: A4 1/50
 0 0.5 1 m
 GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 3

DATA: desembre de 2003
 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1

X= 460

X= 465

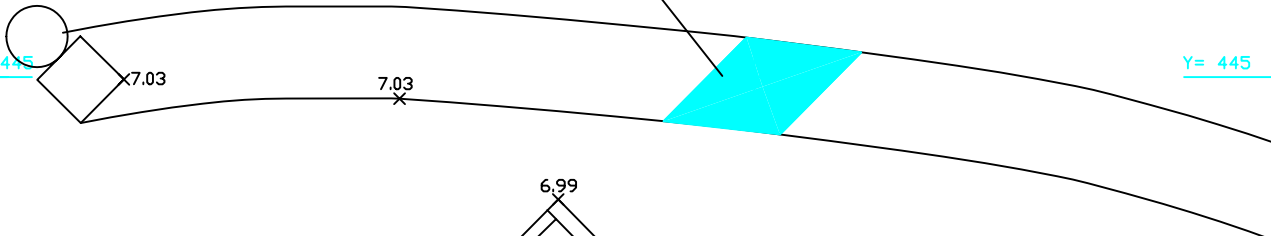
7.02

RASA 8000

U.E. 8007

Y= 445

Y= 445

7.03

7.03

6.99

Y= 440

Y= 440

X= 460

X= 465

 Estructures segle XVIII

PROECTE:

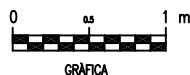
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG:

ARIADNA TRAVESET CIVIT

ESCALA:

A4 1/50

GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL:

PLANTA SECTOR NÚM. 4

DATA:

desembre de 2003

PLANTA:

1

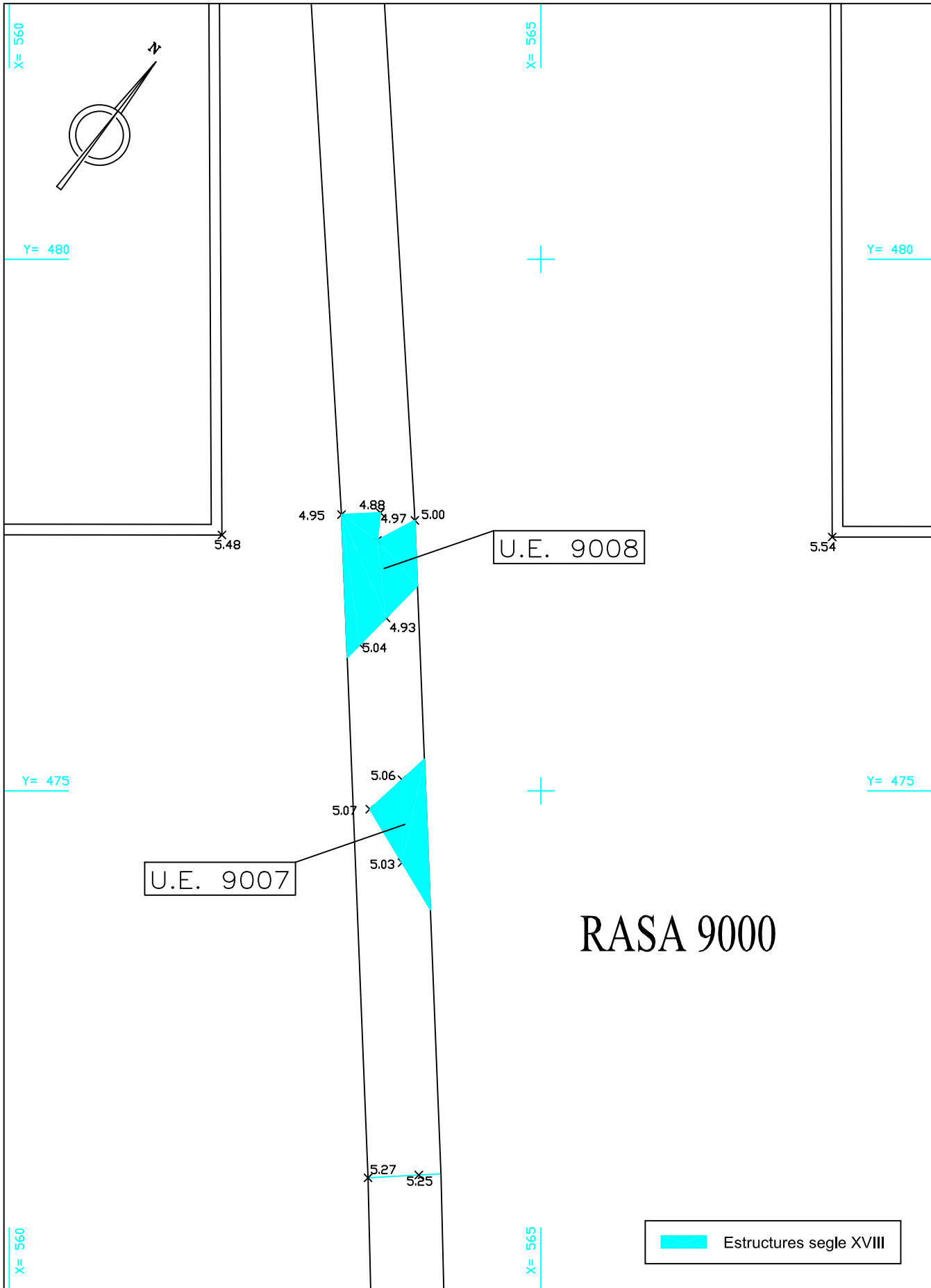
PLÀNOL NÚM.:

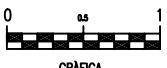

1

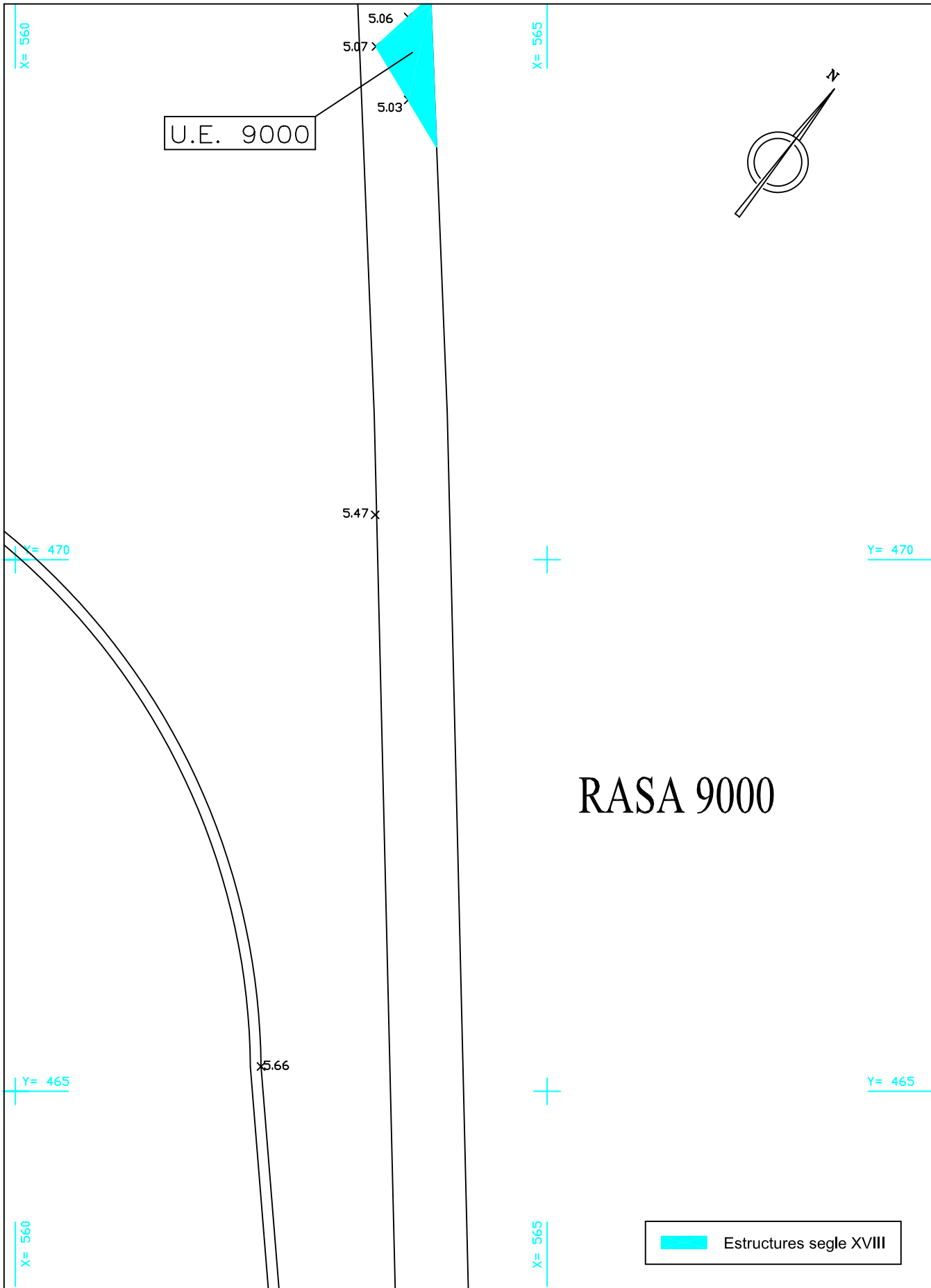
Institut de cultura **MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT**

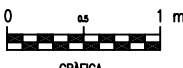

AJUNTAMENT DE BARCELONA

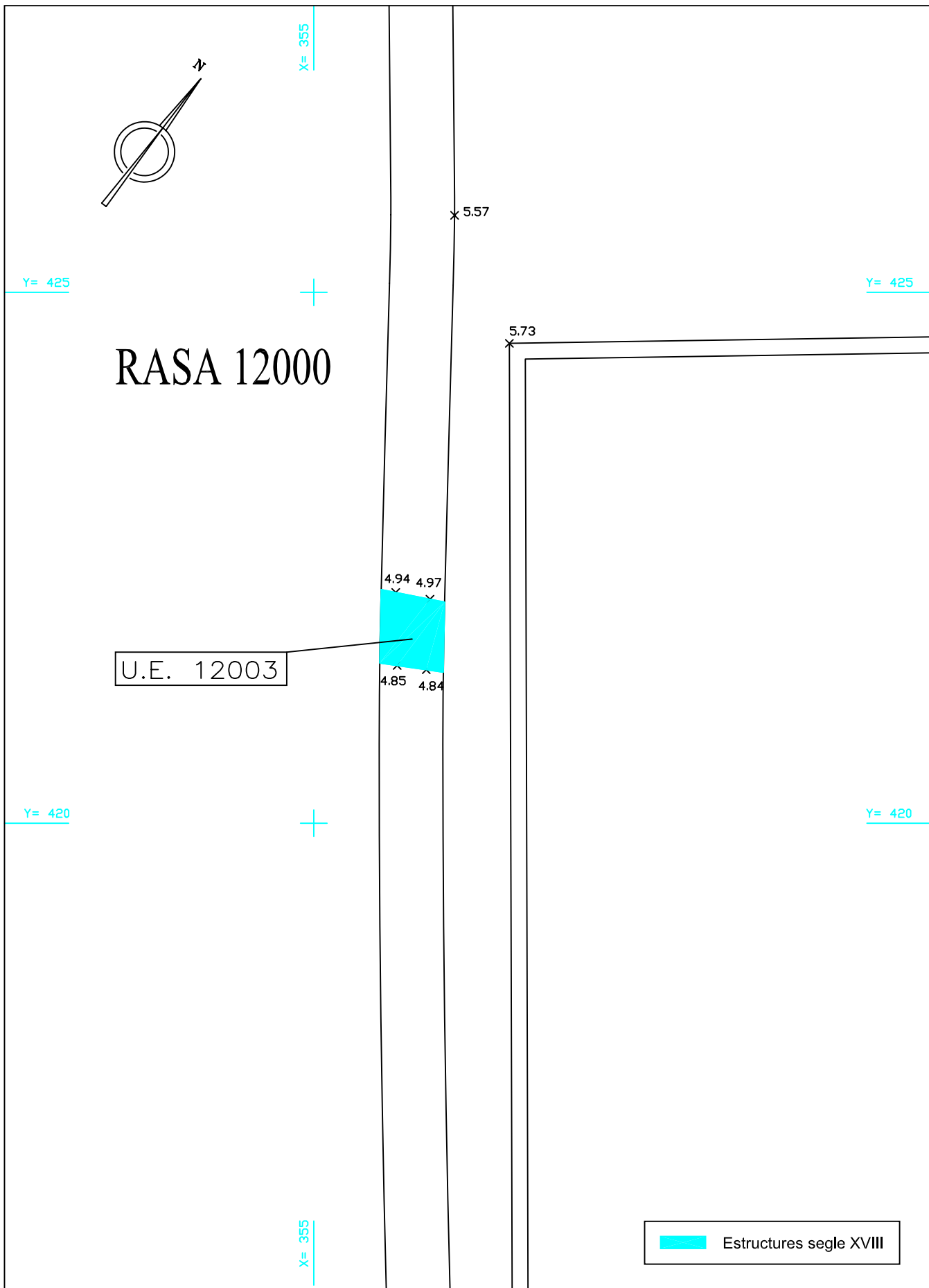
Atics
Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA			
ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT	ESCALA: A4 1/50 GRÀFICA	NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 5	DATA: desembre de 2003 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1
Institut de cultura MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT		AJUNTAMENT DE BARCELONA	 Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

PROECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA			
ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT	ESCALA: A4 1/50 GRÀFICA	NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 6	DATA: desembre de 2003 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1
Institut de cultura MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT		AJUNTAMENT DE BARCELONA	 <small>Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric</small>

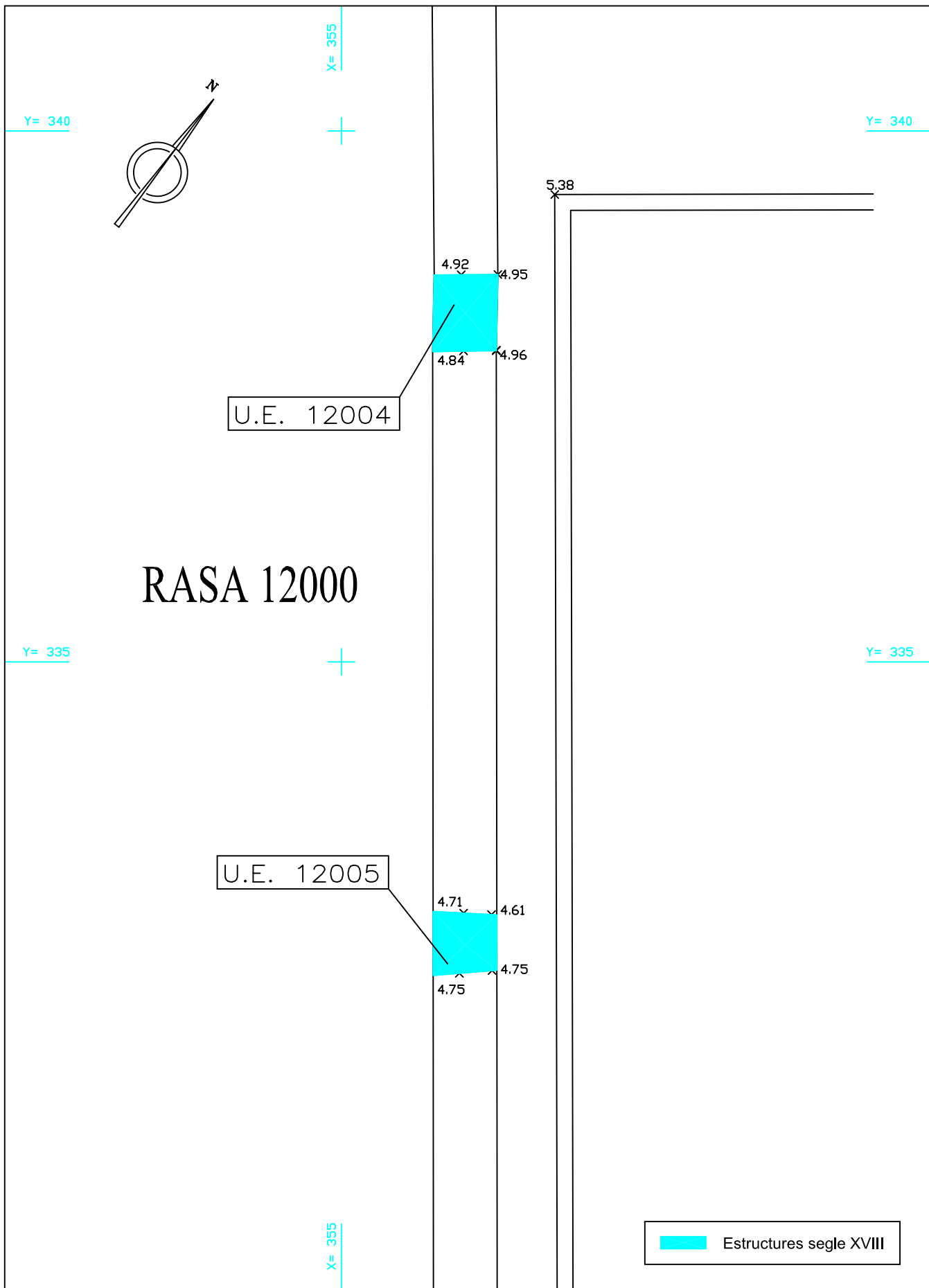
PROECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT

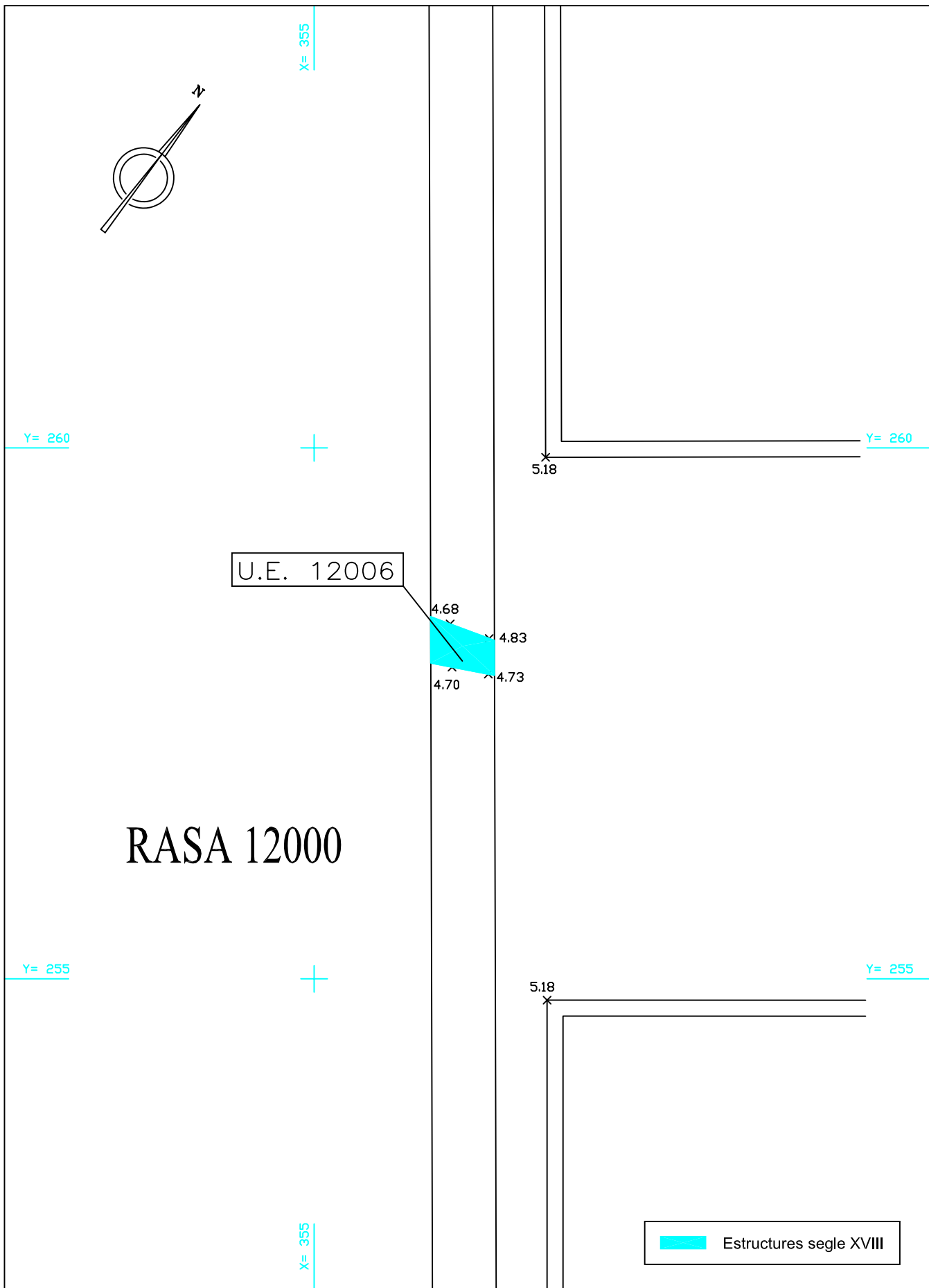
ESCALA: A4 1/50

 GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 7

DATA: desembre de 2003
 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA			
ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT	ESCALA: A4 1/50 GRÀFICA	NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 8	DATA: desembre de 2003 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1
Institut de cultura: MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT		AJUNTAMENT DE BARCELONA	 <small>Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric</small>

PROECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT

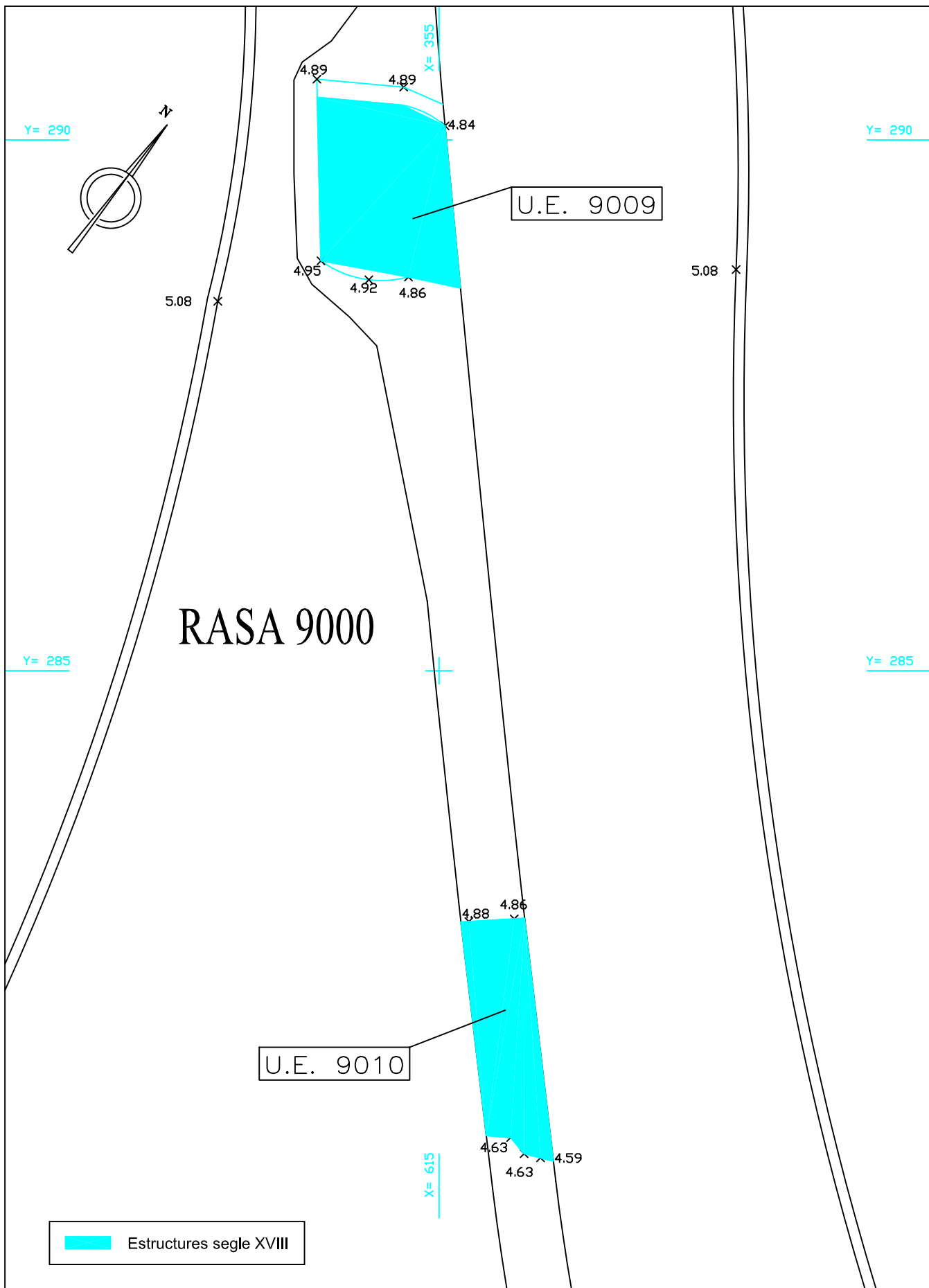
ESCALA: A4 1/50
 0 0.5 1 m
 GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 9

DATA: desembre de 2003
 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1

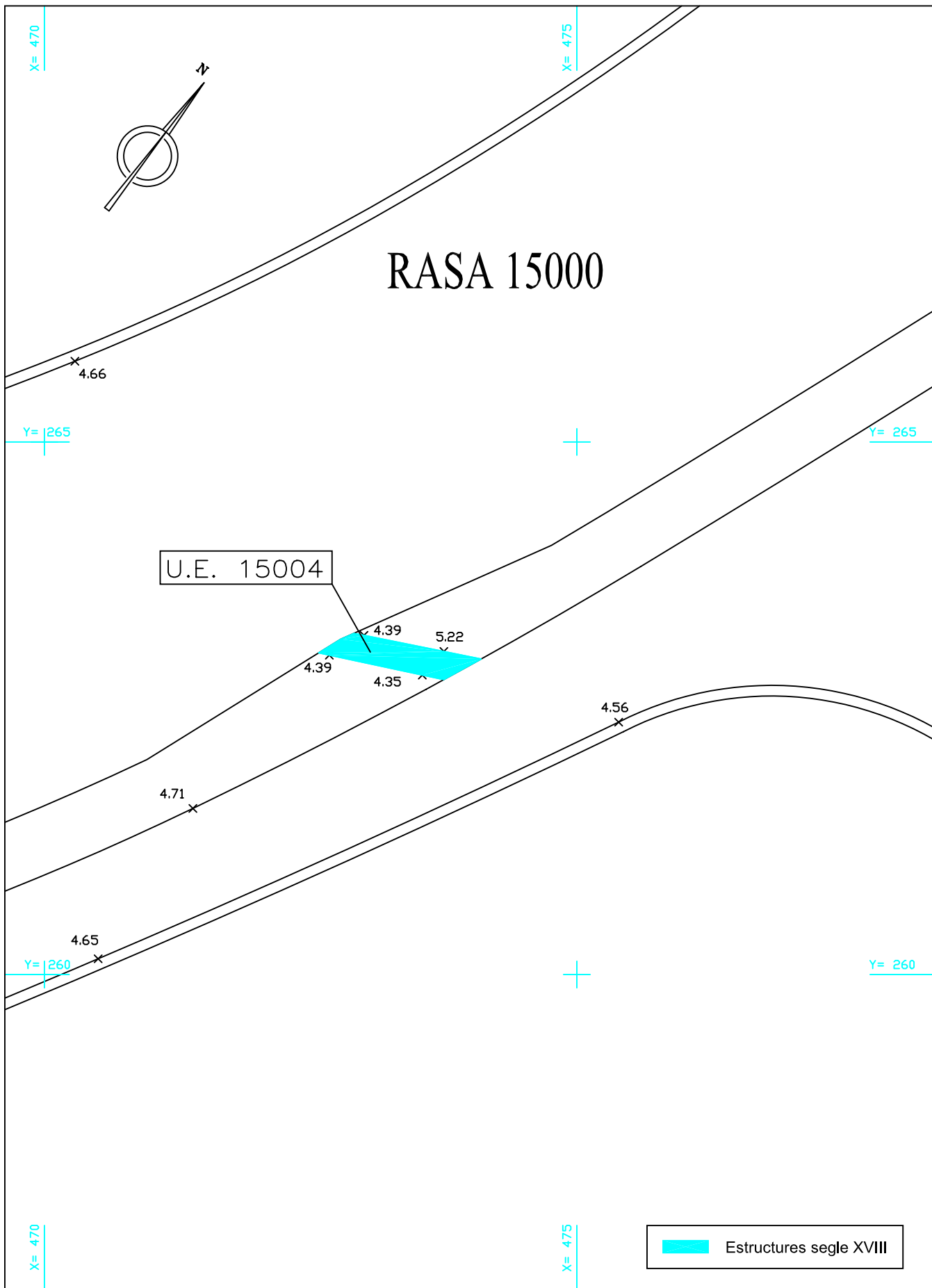
Institut de cultura: **MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT** AJUNTAMENT DE BARCELONA

Atics
 Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

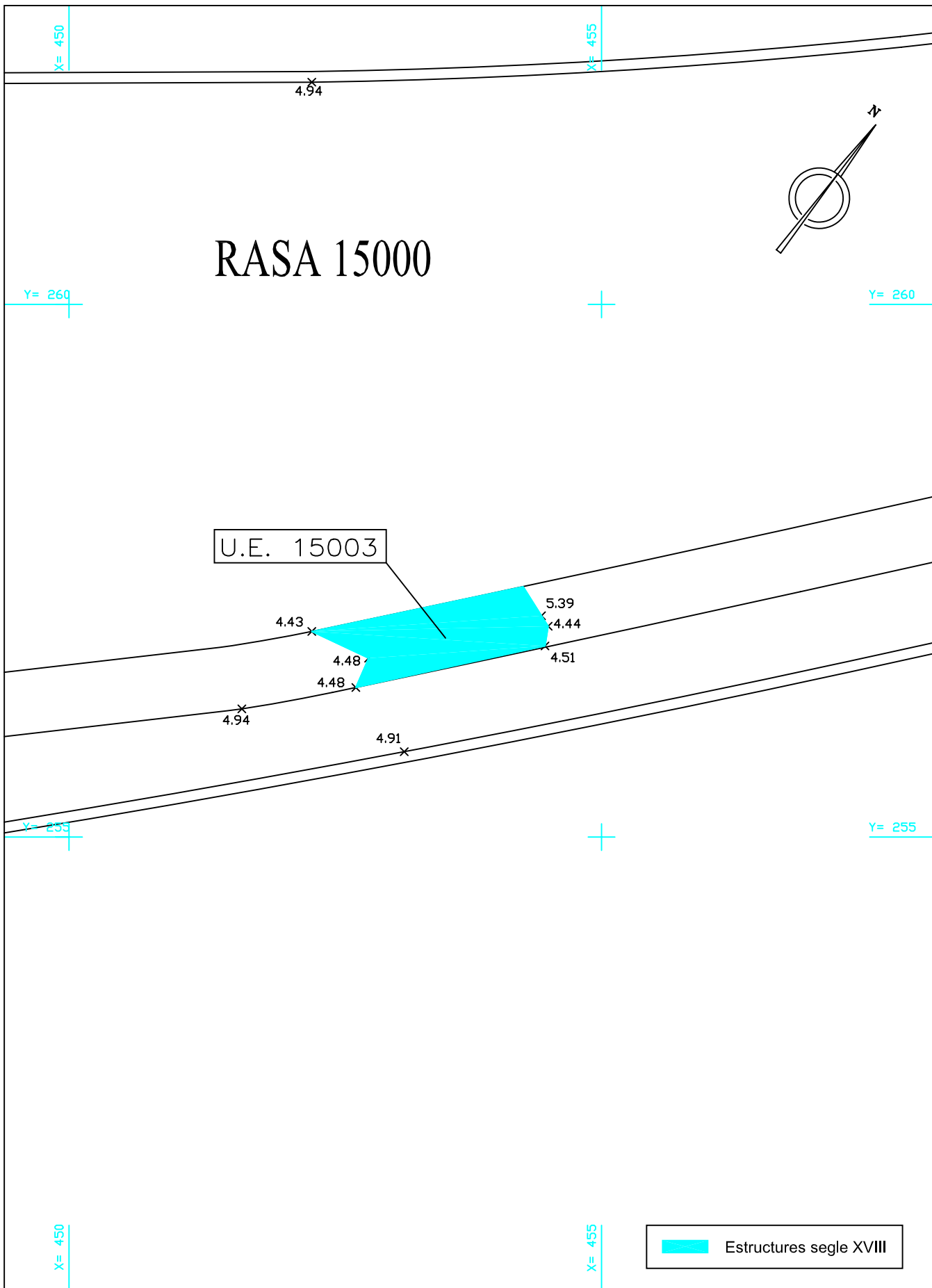

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA			
ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT	ESCALA: A4 1/50 GRÀFICA	NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 10	DATA: desembre de 2003 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1
Institut de cultura: MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT		AJUNTAMENT DE BARCELONA	 Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

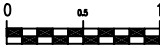

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA			
ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT	ESCALA: A4 1/50 GRÀFICA	NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 11	DATA: desembre de 2003 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1
Institut de cultura: MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT		AJUNTAMENT DE BARCELONA	 <small>Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric</small>

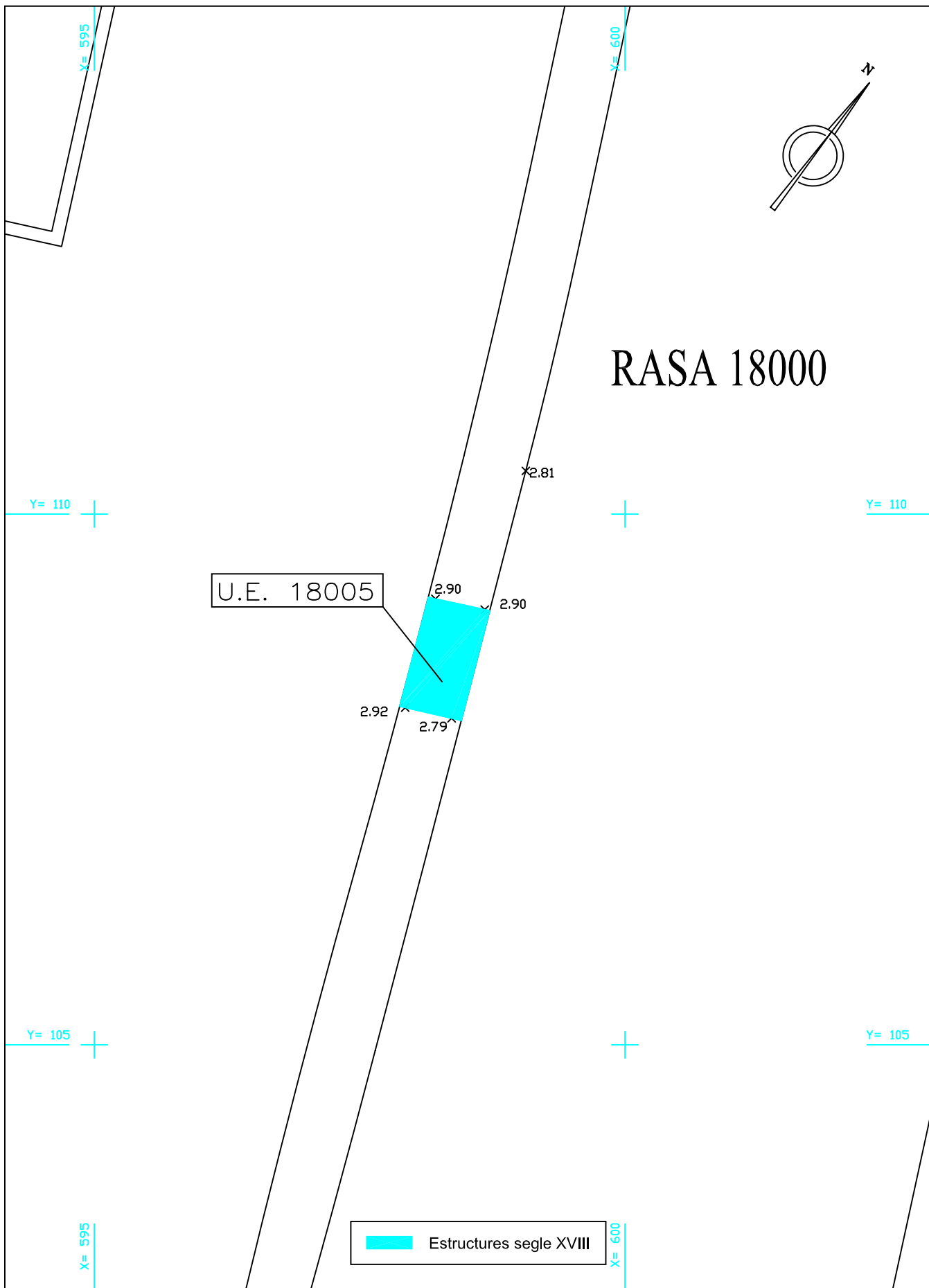

RASA 15000

U.E. 15003

 Estructures segle XVIII

PROECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA			
ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT	ESCALA: A4 1/50 GRÀFICA	NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 12	DATA: desembre de 2003 PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1
Institut de cultura: MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT		AJUNTAMENT DE BARCELONA	 <small>Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric</small>

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG:
ARIADNA TRAVESET CIVIT

ESCALA:
A4 1/50

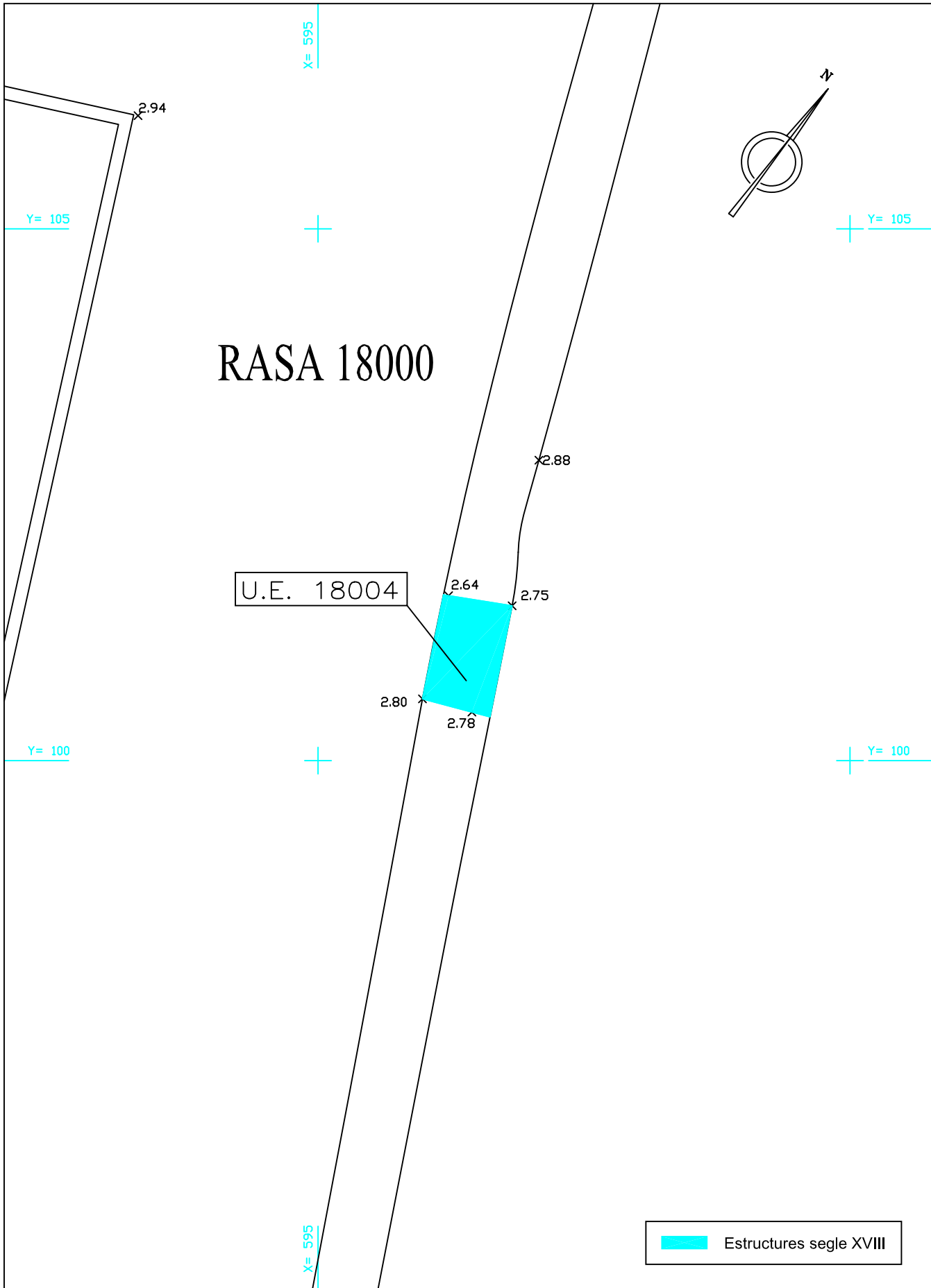
GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL:
PLANTA SECTOR NÚM. 13

DATA: desembre de 2003
PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1

Institut de cultura: **MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT** AJUNTAMENT DE BARCELONA

Atics
Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA			
ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT	ESCALA: A4 1/50 GRÀFICA	NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 14	DATA: desembre de 2003 <hr/> PLANTA: 1 PLÀNOL NÚM.: 1
Institut de cultura MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT		AJUNTAMENT DE BARCELONA	 <small>Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric</small>

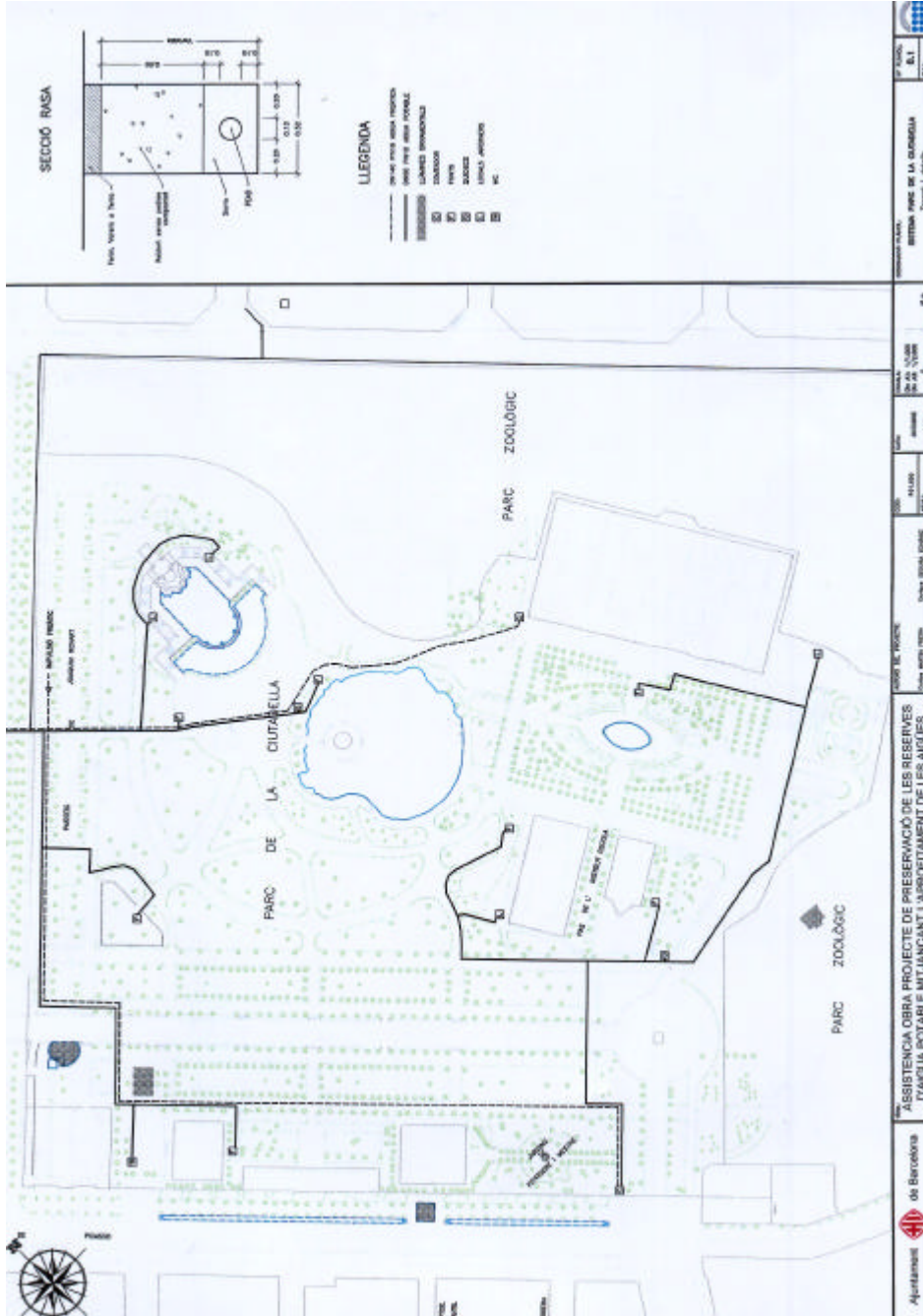

Fig. 2: Mapa de la situació de les rases.

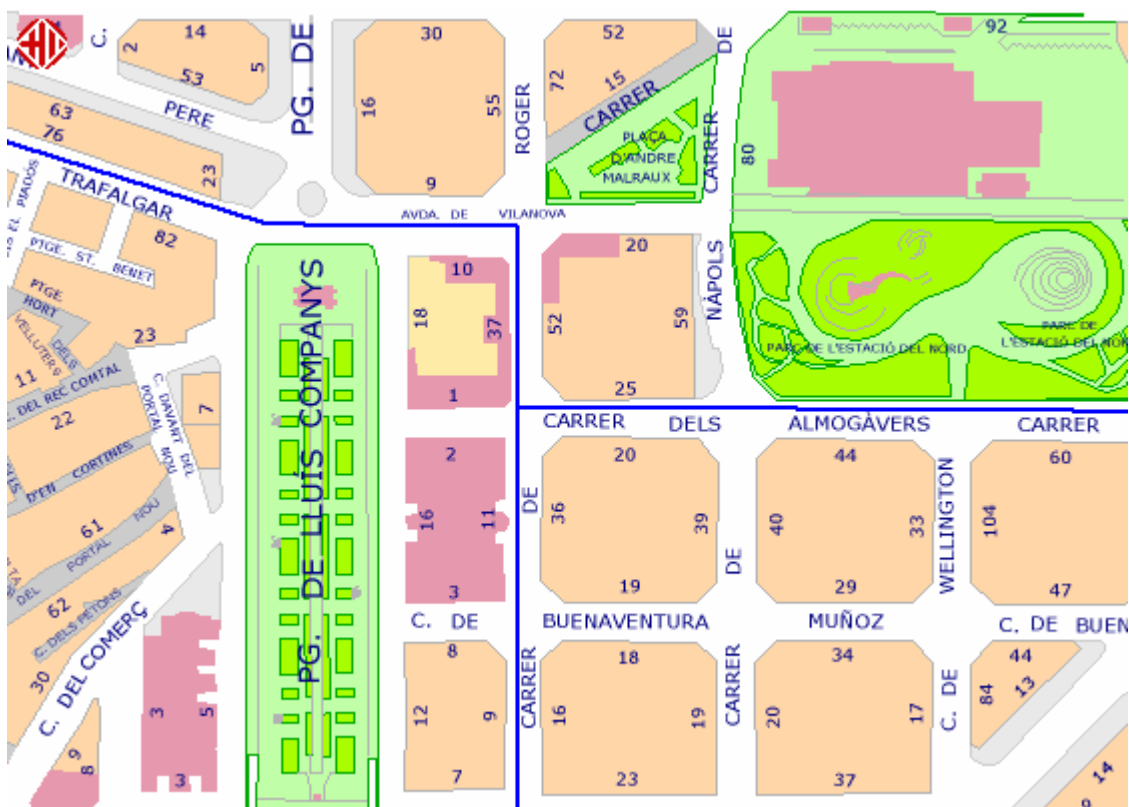
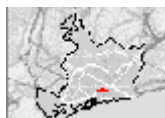

Fig. 3: Situació del carrer d'Almogàvers.

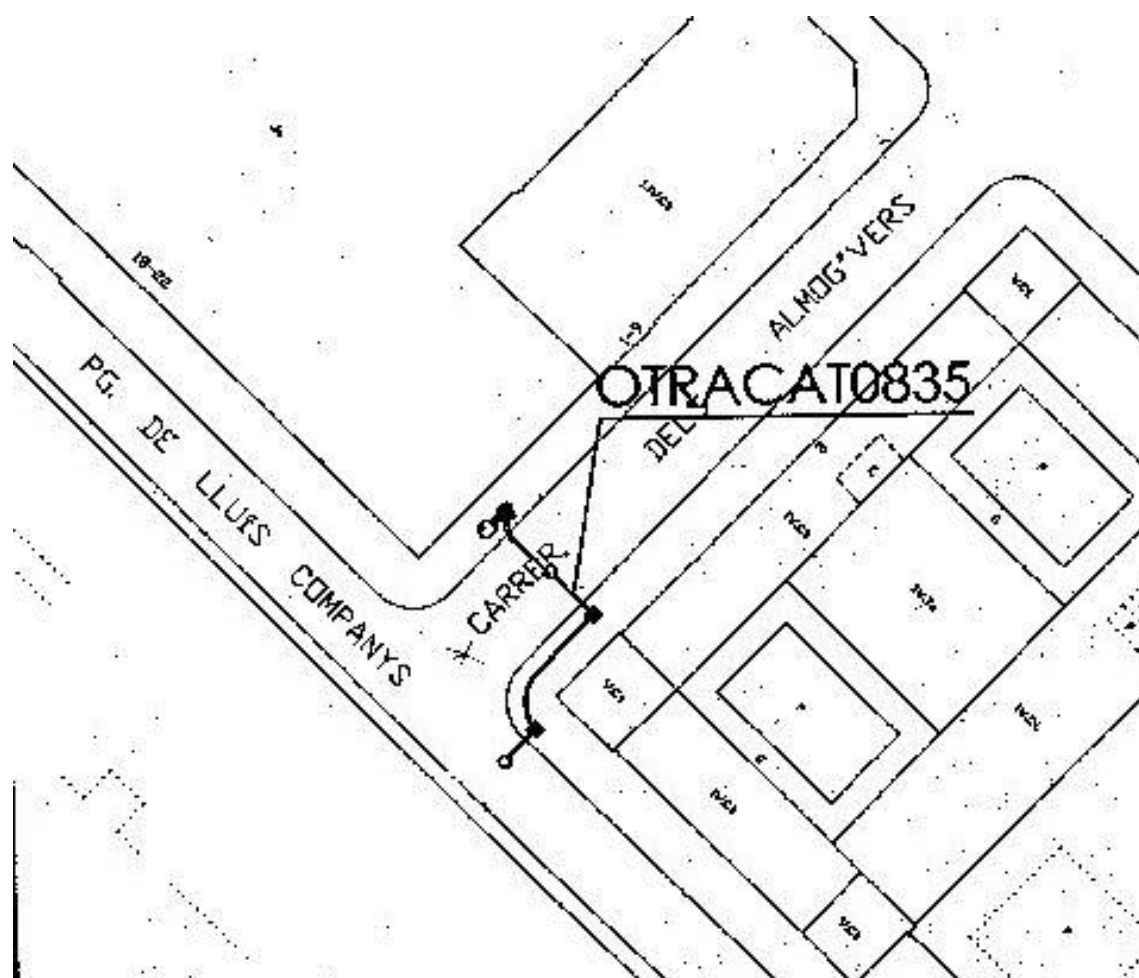

Fig. 4: Situació i recorregut de la rasa del carrer d' Almogàvers.

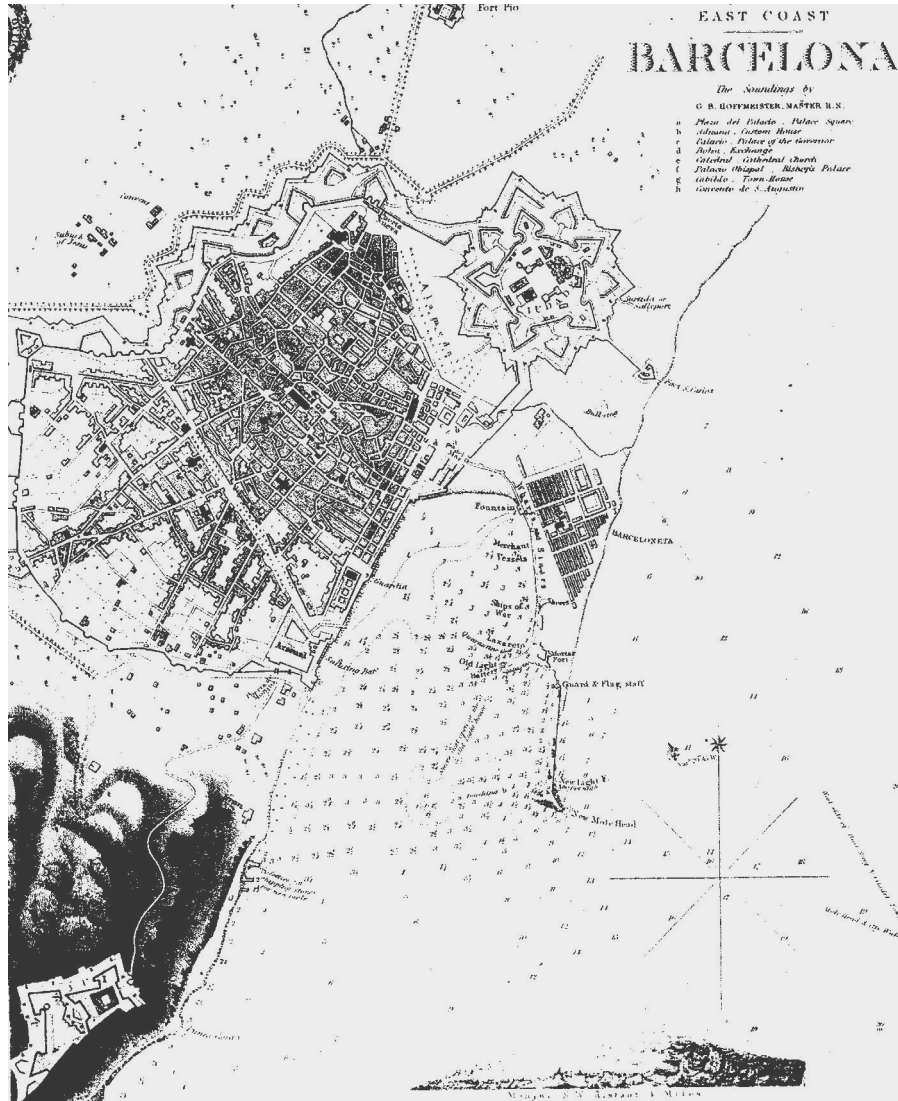

Fig. 5: Situació de la Ciutadella dins la Barcelona del segle XVI.

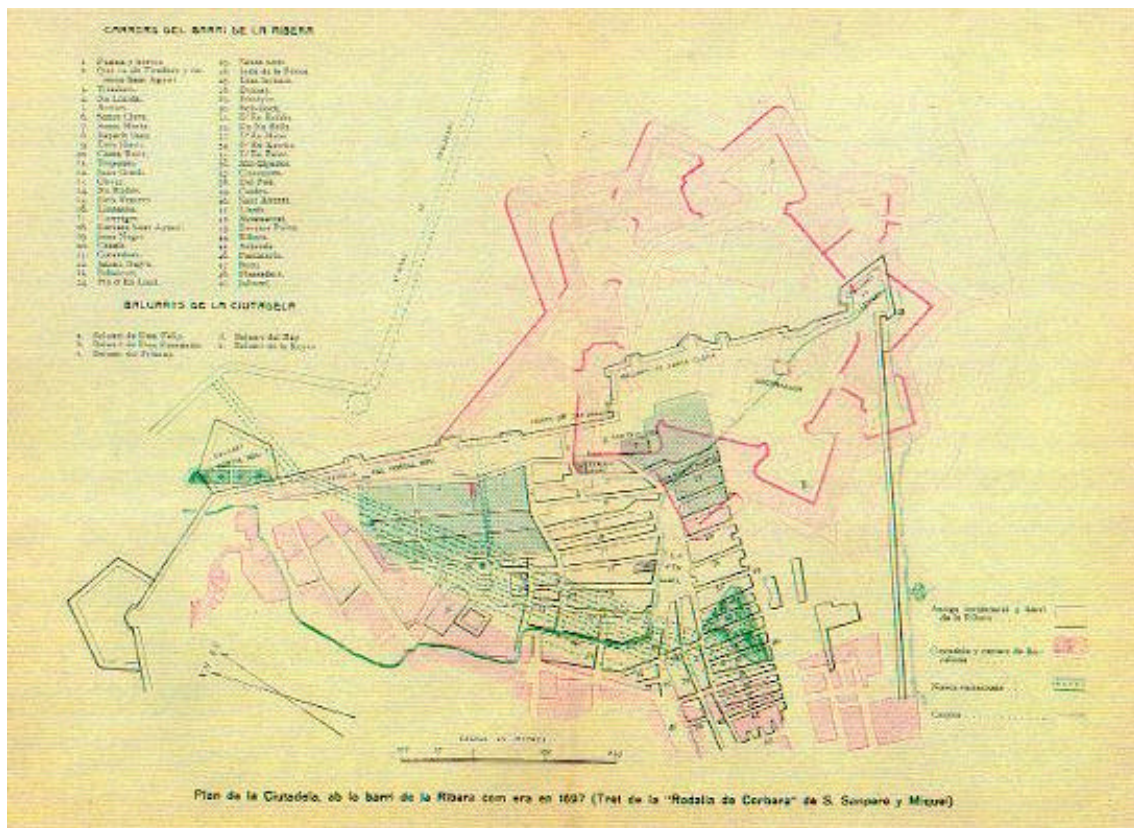

Fig. 6: Planta de la Ciutadella sobre l' anterior urbanisme barceloní.

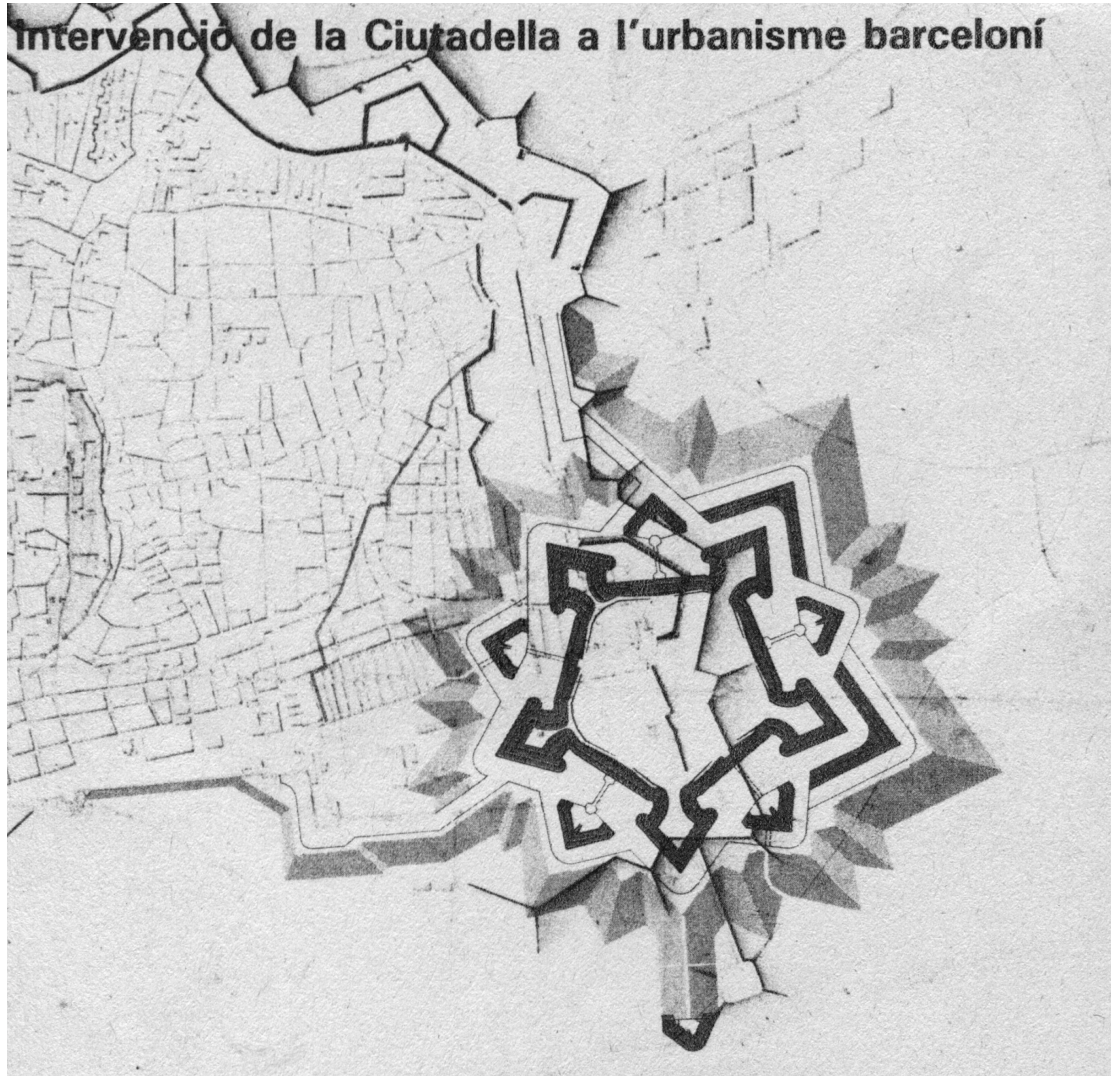

Fig. 7: Intervenció de la Ciutadella en l'urbanisme Barceloní

___ : Línia d'enderrocs per a la construcció de la Ciutadella

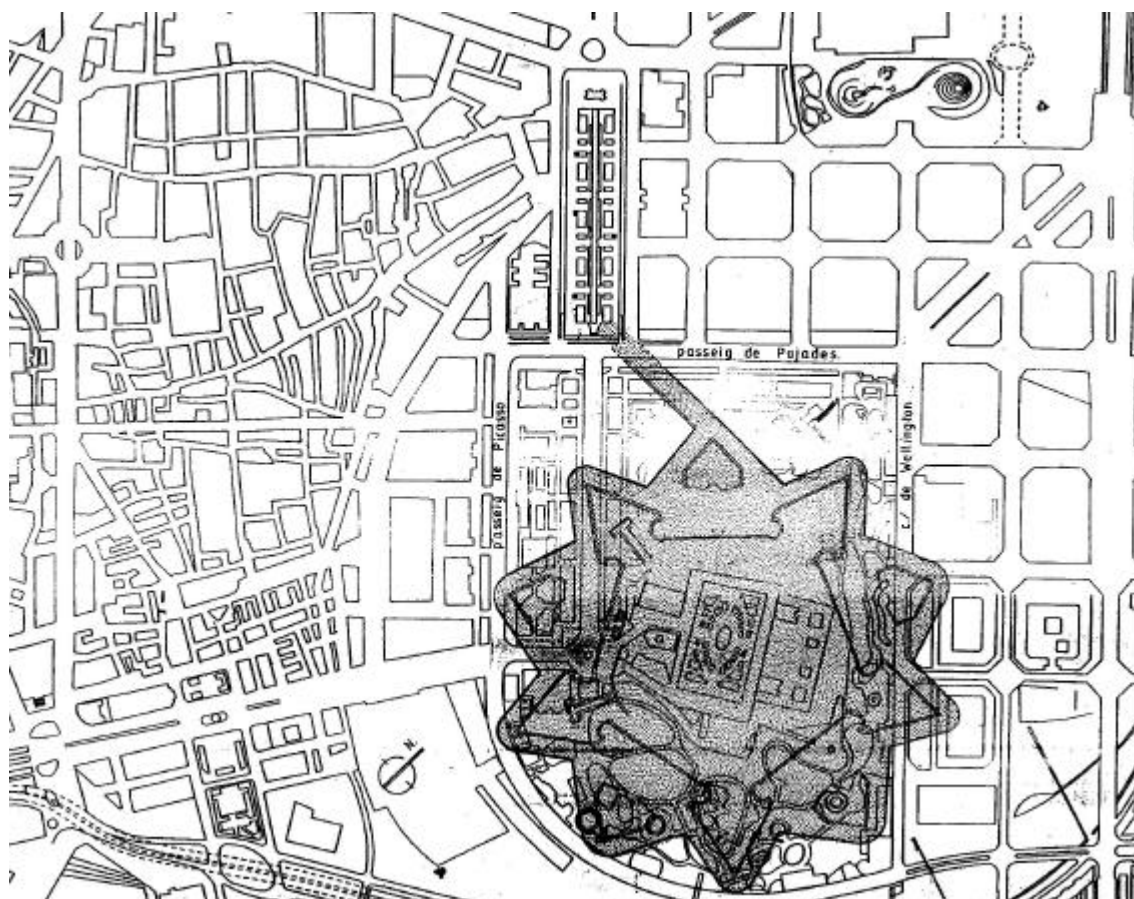

Fig. 8: Situació hipotètica de la Ciutadella dins l'urbanisme de la Barcelona actual.

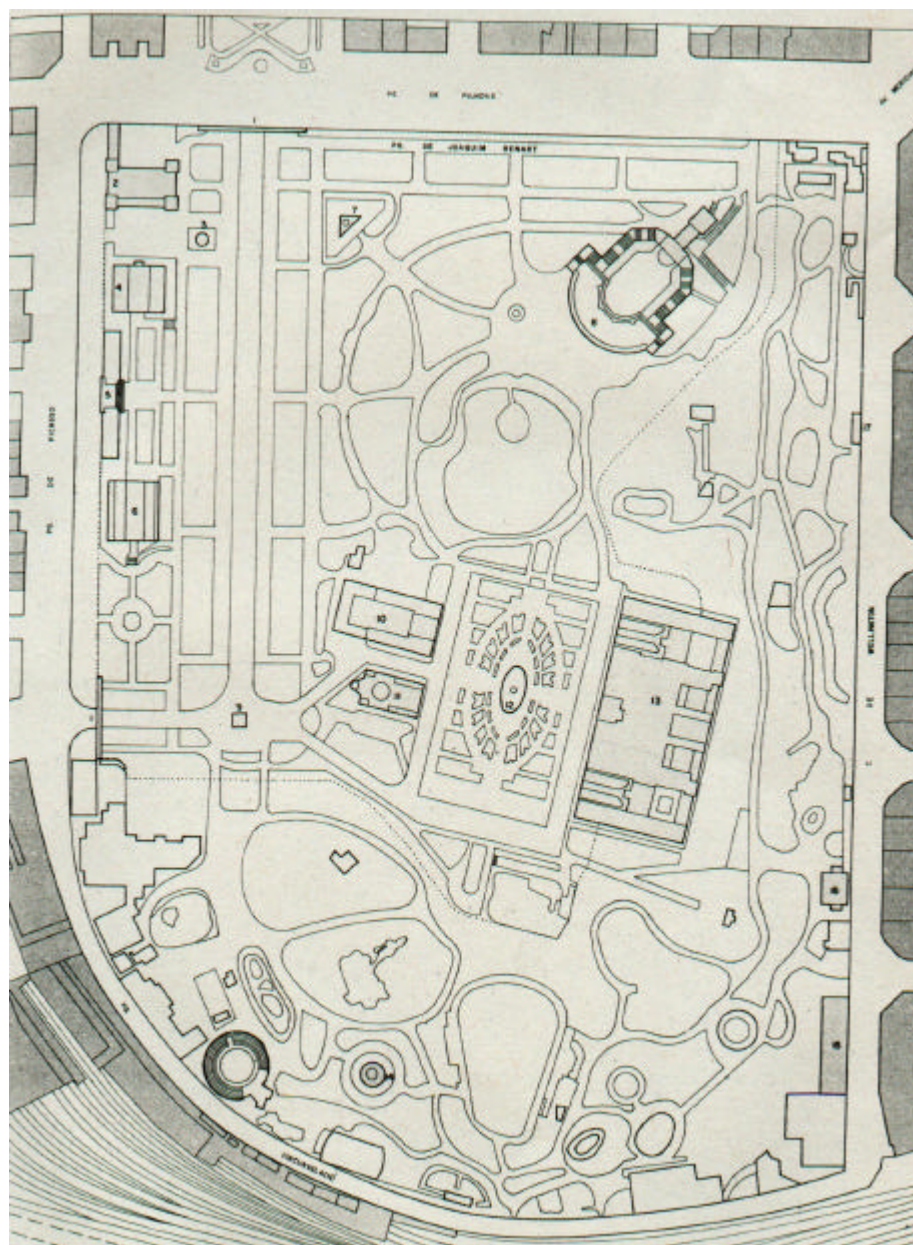

Fig. 9: Plànol del Parc de la Ciutadella en l' actualitat.

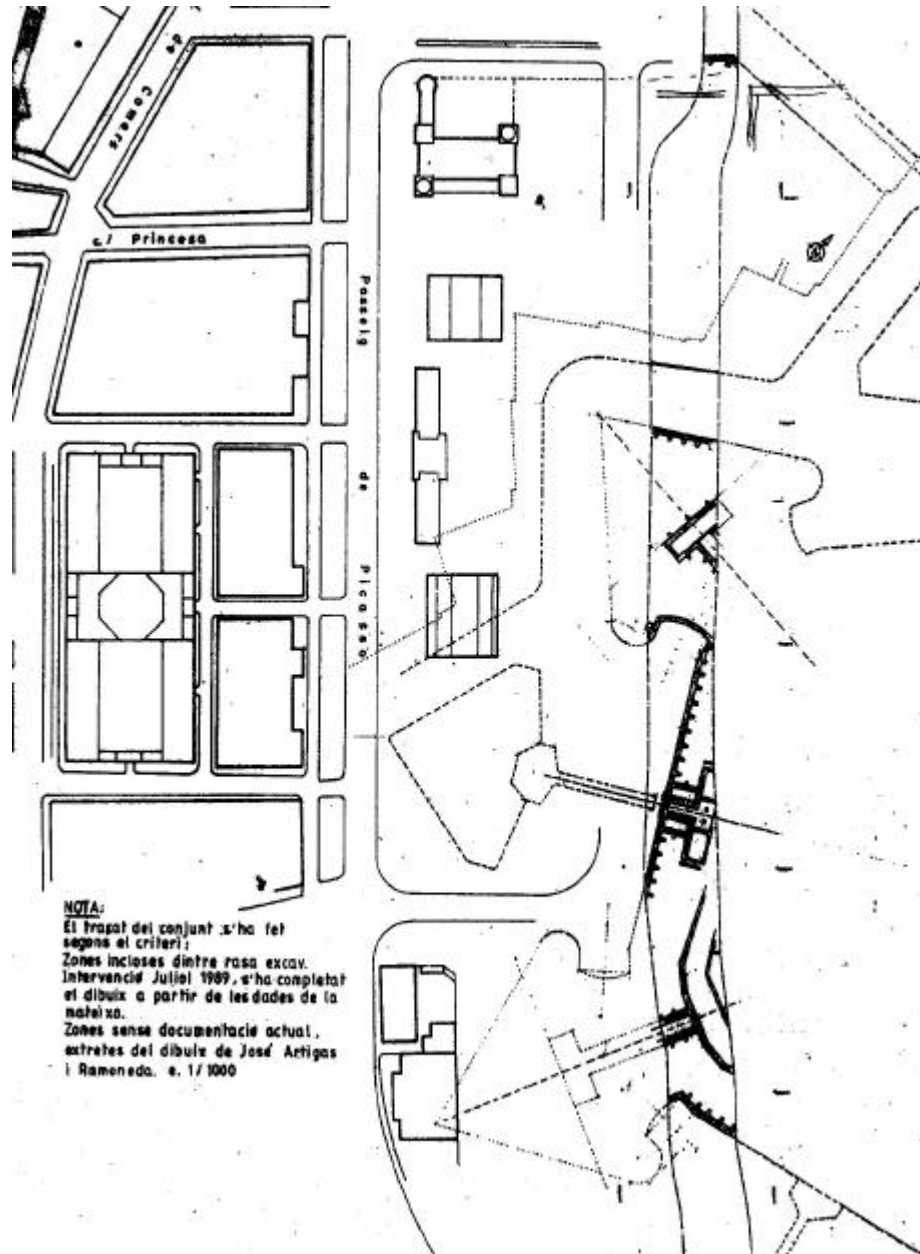
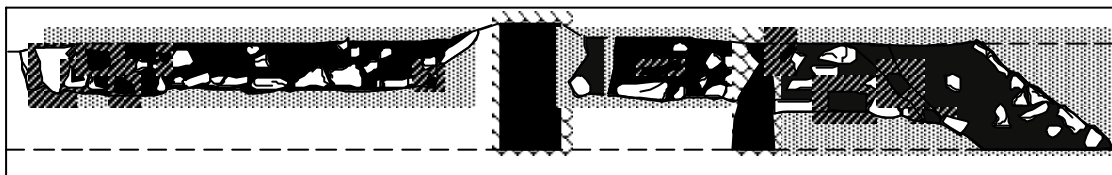

Fig. 10: Plànol de les excavacions realitzades a l' interior del parc I' any 1989.

Planta 1: Planta del mur 1008

E: 1/20

Planta 2: Planta del mur u.e. 1013

-----: Límits de la rasa

Morter de calç

Teula

Clavegueram actual

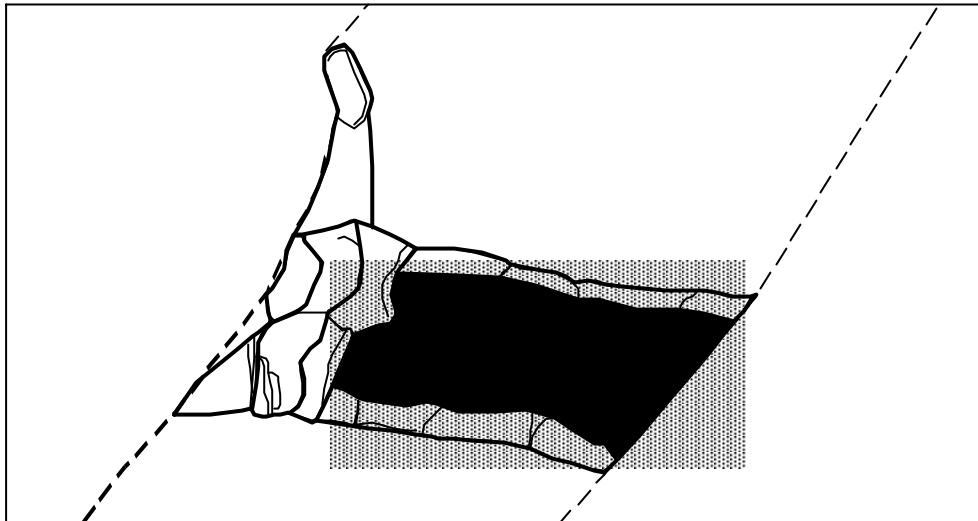
Institut de cultura: MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT
SERVEI D'ARQUEOLOGIA

Alics
Geòleg i Director del Patrimoni Arqueològic i Històric

C/ WELLINGTON-PARC DE LA CIUTADELLA, BARCELONA
codi: 08/02

Planta del mur 1000 A Escala 1:20 Fig. 1 i 2

Ariadna Traveset i Civit

Planta 3: Planta del mur u.e.
5003

-----: Límits de la rasa

 Morter de calç

 Teula

Institut de
**Cultura: MUSEU D'HISTÒRIA
DE LA CIUTAT**
SERVEI D'ARQUEOLOGIA

Alics
Centre i Difusió de Patrimoni
Arqueològic i Històric

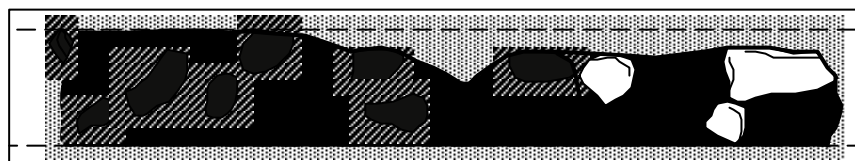
C/ WELLINGTON-PARC DE LA CIUTADELLA, BARCELONA
codi: 08/02

Planta del mur 5003 Escala 1:20 Fig. 3
Ariadna Traveset i Civit

Planta 4: Planta del mur u.e. 9003

Planta 5: Planta del mur u.e. 9004

-----: Límits de la rasa

 Morter de calç

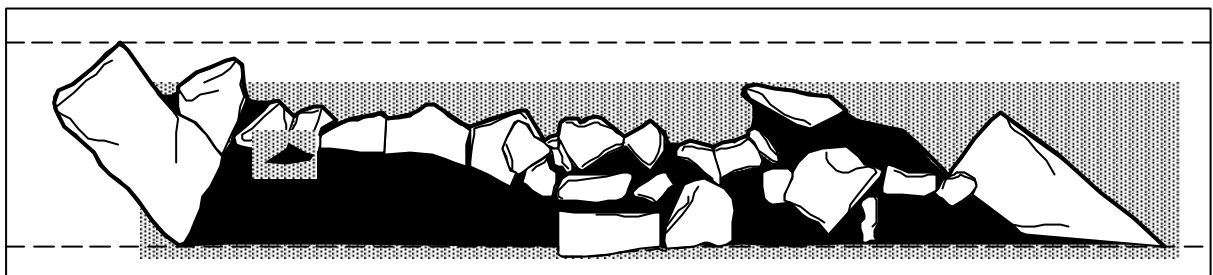
 Teula

Institut de
cultura MUSEU D'HISTÒRIA
 DE LA CIUTAT
SERVEI D'ARQUEOLOGIA

Alics
 Geòleg i Director del Patrimoni
 Arqueològic i Històric

C/ WELLINGTON-PARC DE LA CIUTADELLA, BARCELONA
 codi: 08/02

Planta del mur 9003 i 9004   Escala 1:20   Fig. 4 i 5
 Ariadna Traveset i Civit

Planta 6: Planta del mur u.e. 5008

-----: Límits de la rasa

 Morter de calç

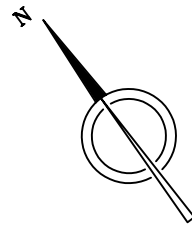
Institut de
**Cultura: MUSEU D'HISTÒRIA
DE LA CIUTAT**
SERVEI D'ARQUEOLOGIA

Alics
Centre i Difusió de Patrimoni
Arqueològic i Històric

C/ WELLINGTON-PARC DE LA CIUTADELLA, BARCELONA
codi: 08/02

Planta del mur 5008 Escala 1:20 Fig. 6
Ariadna Traveset i Civit

CARRER DE WELLINGTON

PARC ZOOLOGIC

①

A
B

CARRER DE WELLINGTON

PARC ZOOLOGIC

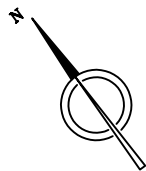
②

③

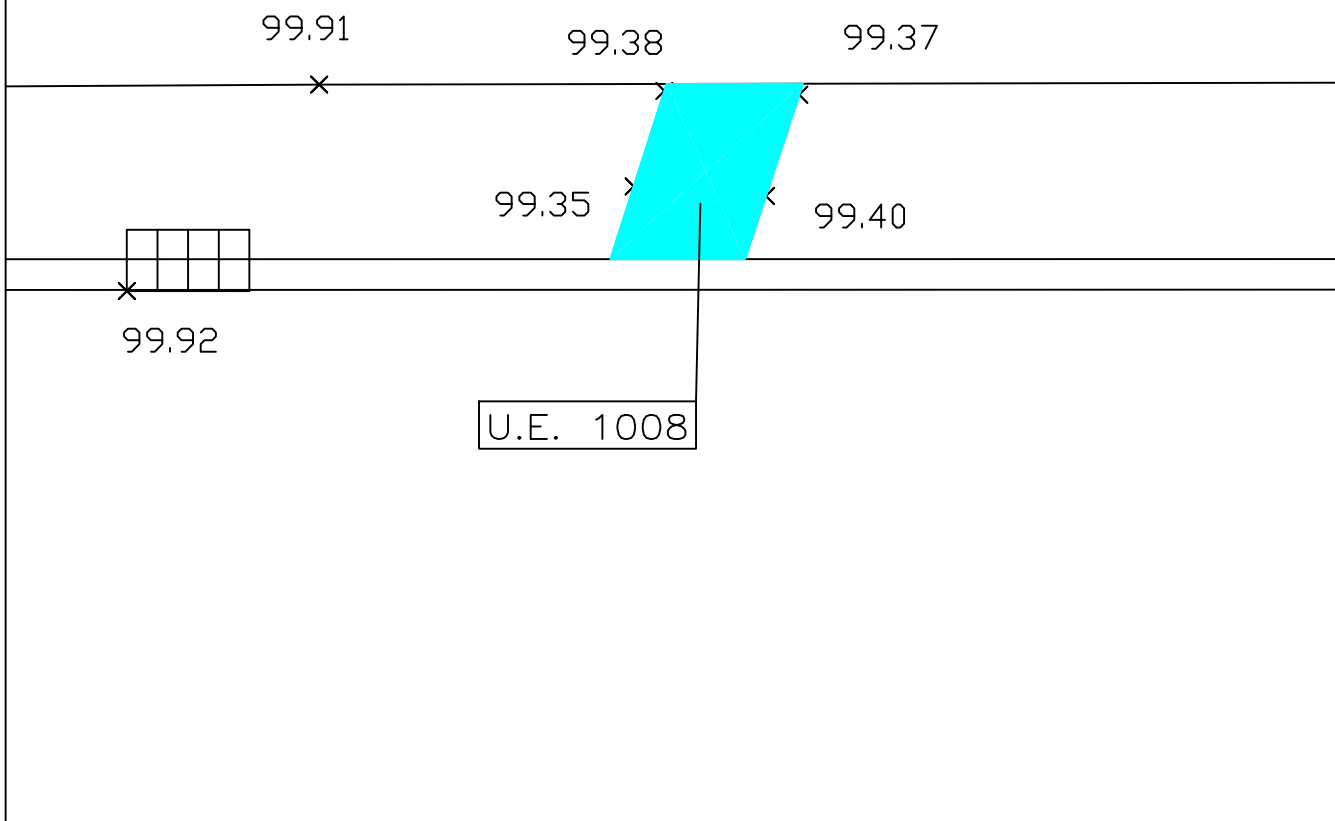
④

⑤

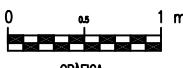

A
B

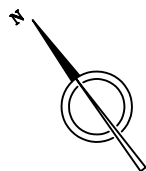

RASA 1000

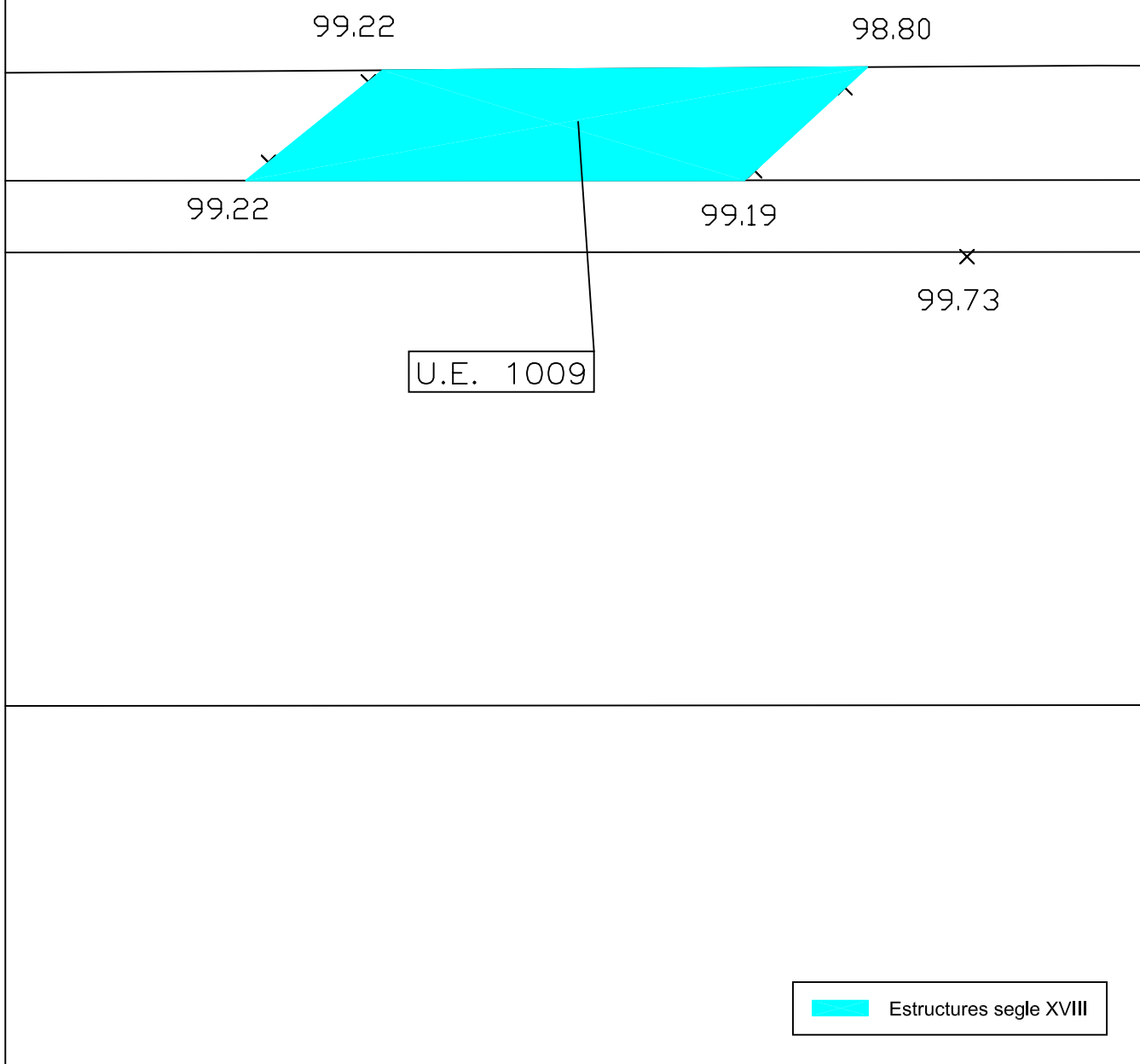

 Estructures segle XVIII

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA			
ARQUEÒLEG: ARIADNA TRAVESET CIVIT	ESCALA: A4 1/50 GRÀFICA	NOM DEL PLÀNOL: PLANTA SECTOR NÚM. 1	DATA: desembre de 2003
Institut de cultura MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT		AIJUNTAMENT DE BARCELONA	PLANTA: 2 PLÀNOL NÚM.: 1
			 Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

RASA 1000

PROJECTE: INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG:
ARIADNA TRAVESET CIVIT

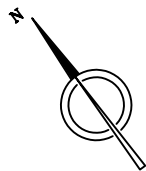
ESCALA:
A4 1/50

GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL:
PLANTA SECTOR NÚM. 2

DATA: desembre de 2003

PLANTA: 2	PLÀNOL NÚM.: 1
-----------	----------------

RASA 1000

98.79

98.73

98.71

98.81

99.45

U.E. 1015

 Estructures segle XVIII

PROJECTE:

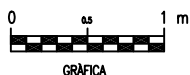
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL PARC DE LA CIUTADELLA

ARQUEÒLEG:

ARIADNA TRAVESET CIVIT

ESCALA:

A4 1/50

GRÀFICA

NOM DEL PLÀNOL:

PLANTA SECTOR NÚM. 5

DATA:

desembre de 2003

PLANTA:

2

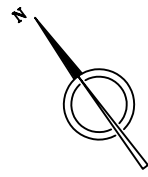
PLÀNOL NÚM.:

1

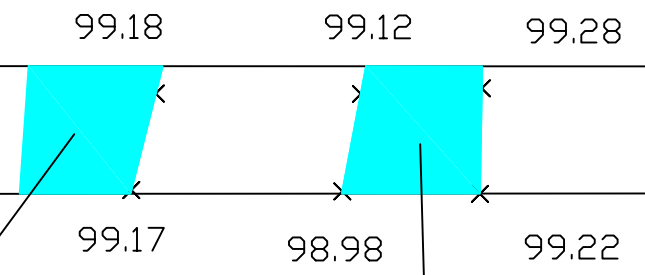
Institut de cultura: **MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT**

AJUNTAMENT DE BARCELONA

Atics
Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

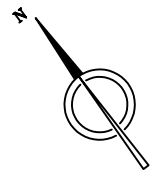
RASA 1000

U.E. 1010

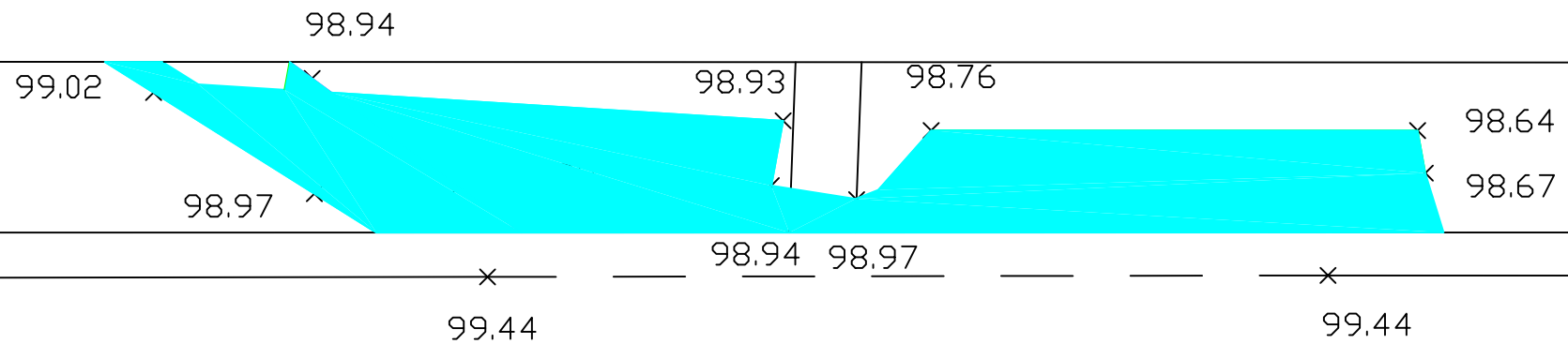
U.E. 1011

 Estructures segle XVIII

RASA 1000

U.E. 1013

x
99.44

U.E. 1014

 Estructures segle XVIII

Foto. 1: Detall de l'excavació de la rasa 1000.

Foto.2 : Detall dels murs UE 1013 i UE 1014.

Foto. 3 : Detall de la rasa 1000 un cop excavada i amb els tubs ja col.locats.

Foto. 4: Rasa 1000 un cop tapada.

Foto.5: Detall de l'excavació de la rasa 2000.

Foto.6: Detall del mur UE 4004.

Foto. 7: detall de les estructures UE 5004 i 5005.

Foto.8: Rasa 5000 un cop excavada.

Foto.9: Detall del mur UE 5008.

Foto.10: Detall del mur UE 5008 amb els tubs ja posats.

Foto.11: Detall de l' estructura UE 5007.

Foto.12: Detall del mur UE 8007.

Foto.13: Detall de la rasa 9000.

Foto.14: Detalle de la rasa 9000 un cop excavada.

Foto. 15: Detall de l'estructura UE 9008.

Foto.16: Detall de l' estructura UE 9009.

Foto.17: Detall de l' estructura UE 9010.

Foto. 18: Detall de l' estructura UE 9011.

Foto.19: Detall del mur UE 15004

Foto. 20 : Detall del mur UE 15004.

Foto. 21: Detall del mur UE 18004.

Foto. 22: Detall del mur UE 18005.

Foto. 23: Detall de la rasa 24000.